

Europeiska
unionens råd

Bryssel den 26 juli 2024
(OR. en)

12605/24
ADD 27

JAI 1253
FREMP 336
AG 148
POLGEN 123

FÖLJENOT

från:	Europeiska kommissionens generalsekreterare, undertecknat av Martine DEPREZ, direktör
inkom den:	26 juli 2024
till:	Thérèse BLANCHET, generalsekreterare för Europeiska unionens råd
Komm. dok. nr:	SWD(2024) 827 final
Ärende:	ARBETSDOKUMENT FRÅN KOMMISSIONENS AVDELNINGAR 2024 års rapport om rättsstatsprincipen Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige Följedokument till MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET, RÅDET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT REGIONKOMMITTÉN 2024 års rapport om rättsstatsprincipen Situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Europeiska unionen

För delegationerna bifogas dokument – SWD(2024) 827 final.

Bilaga: SWD(2024) 827 final

EUROPEISKA
KOMMISSIONEN

Bryssel den 24.7.2024
SWD(2024) 827 final

ARBETSDOKUMENT FRÅN KOMMISSIONENS AVDELNINGAR

**2024 års rapport om rättsstatsprincipen
Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige**

Följedokument till

**MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET,
RÅDET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT
REGIONKOMMITTÉN**

2024 års rapport om rättsstatsprincipen

Situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Europeiska unionen

{COM(2024) 800 final} - {SWD(2024) 801 final} - {SWD(2024) 802 final} -
{SWD(2024) 803 final} - {SWD(2024) 804 final} - {SWD(2024) 805 final} -
{SWD(2024) 806 final} - {SWD(2024) 807 final} - {SWD(2024) 808 final} -
{SWD(2024) 809 final} - {SWD(2024) 810 final} - {SWD(2024) 811 final} -
{SWD(2024) 812 final} - {SWD(2024) 813 final} - {SWD(2024) 814 final} -
{SWD(2024) 815 final} - {SWD(2024) 816 final} - {SWD(2024) 817 final} -
{SWD(2024) 818 final} - {SWD(2024) 819 final} - {SWD(2024) 820 final} -
{SWD(2024) 821 final} - {SWD(2024) 822 final} - {SWD(2024) 823 final} -
{SWD(2024) 824 final} - {SWD(2024) 825 final} - {SWD(2024) 826 final} -
{SWD(2024) 828 final} - {SWD(2024) 829 final} - {SWD(2024) 830 final} -
{SWD(2024) 831 final}

SAMMANFATTNING

Det upplevda oberoendet för rättsväsendet i Sverige är mycket högt bland allmänheten och högt bland företagen. Regeringen överväger uppföljningen av förslagen från en statlig kommitté för att stärka rättsväsendets oberoende, inbegripet inrättandet av en mer oberoende domstolsförvaltning, och har gett en utredning i uppdrag att följa upp stärkandet av domarnämndens oberoende och inrättandet av en Domaransvarsnämnd. Även om de första stegen har tagits vad gäller nämndemännens oberoende, har ännu inget gjorts i fråga om utnämningssystemet. Domstolarna beviljades ökade ekonomiska resurser för perioden 2023–2026, mot bakgrund av ökade utmaningar när det gäller att bekämpa organiserad brottslighet. En undersökning om arbetsvillkoren för svenska domare belyser problemen med att locka till sig och behålla personal. Domstolsväsendet fungerar fortsättningsvis effektivt.

Uppfattningen bland experter och företagsledare är att Sverige är ett av världens minst korrupta länder. Arbetet med den första nationella handlingsplanen mot korruption slutfördes, och regeringen antog en ny, mer omfattande plan i juli 2024. Regeringen antog också en strategi mot organiserad brottslighet med korruptionsbekämpande inslag och tillsatte en kommitté för att utvärdera strafflagstiftningen i samband med korruption. De rättsliga definitionerna av tagande och givande av muta i utlandet håller på att bedömas inom ramen för den här utvärderingen, men lagföringen av tagande och givande av muta i utlandet har inte förbättrats. Att ta itu med korruptionsrisker i samband med infiltration av organiserad brottslighet i offentlig förvaltning är en allt viktigare prioritering för myndigheterna. Vissa brister i de etiska riktlinjerna för tjänstemän på högsta nivå kvarstår, och de etiska riktlinjerna för alla tjänstemän har ännu inte uppdaterats. Det finns vissa brister i kraven på redovisning av tillgångar för statsråd, eftersom de inte omfattar betydande skulder. En undersökningskommitté från alla partier diskuterar regler om lobbyverksamhet och luckor i ramen för finansiering av politiska partier. Utvärderingen av reglerna om övergångsrestriktioner slutfördes med rekommendationer om vissa lagändringar. Områden med hög risk för korruption omfattar kommuner och offentlig upphandling, vilket bekräftas av en nyligen genomförd nationell undersökning.

Den omstrukturerade nationella tillsynsmyndigheten, Mediemyndigheten, har fått nya uppgifter. Regeringen undersöker möjliga regler för satellitsändningar. Public service-mediernas politiska oberoende har stärkts och ytterligare insatser på detta område planeras av regeringen. Offentlighetsprincipen garanterar bred tillgång till information. En utredning undersöker det nuvarande grundlagsskyddet för söktjänster i den privata sektorn. Svenska journalister har överlag fortsatt gynnsamma arbetsvillkor.

Regeringen undersöker uppföljningen av en rapport från en kommitté med företrädare för alla partier om en eventuell ändring av grundlagen för att hantera allvarliga fredstida kriser. Regeringens hantering av lagstiftningsprocessen har genomgått en parlamentarisk översyn eftersom berörda parter och konstitutionella granskningsnämnder uttrycker oro över påskyndandet av det förberedande lagstiftningsarbetet. Institutet för mänskliga rättigheter har en säker finansiering för sin verksamhet och fortsätter att arbeta för en ackreditering på A-nivå. Utrymmet för det civila samhället är fortfarande öppet, även om en kombination av nedskärningar i finansieringen och snabbare remisstider påverkar vissa delar av det civila samhället. Ytterligare åtgärder vidtogs när det gäller de pågående reformerna av den rättsliga

ramen för finansiering och drift av organisationer i det civila samhället, särskilt med ett nytt förslag om det så kallade demokrativillkoret.

REKOMMENDATIONER

Överlag och beträffande rekommendationerna i 2023 års rapport om rättsstatsprincipen har Sverige gjort följande:

- Inga framsteg med att säkerställa att systemet för utseende av nämndemän garanterar deras oberoende, med beaktande av europeiska normer för rättsväsendets oberoende.
- Fullständigt färdigställande av utvärderingen av karensreglerna för de högsta funktionerna i regeringen med avseende på omfattning, verkan och tillämpning.
- Vissa framsteg med att stärka bekämpandet av mutor utomlands, genom att ändra de befintliga lagfästa definitionerna för att förbättra åtal mot och verkställighet av domar i ärenden som rör mutor utomlands.
- Vissa ytterligare framsteg med att fortsätta arbetet för att se till att de pågående reformerna av reglerna om civilsamhällesorganisationernas finansiering och verksamhet inte påverkar engagemanget i civilsamhället i orimlig utsträckning.

Därför, och med hänsyn tagen till annan utveckling som skedde under referensperioden, rekommenderas Sverige att göra följande:

- Säkerställa att systemet för utseende av nämndemän garanterar deras oberoende, med beaktande av europeiska normer för rättsväsendets oberoende.
- Säkerställa lämplig uppföljning av utvärderingen av karensregler.
- Stärka bekämpandet av mutor utomlands, genom att ändra de befintliga lagfästa definitionerna för att förbättra åtal mot och verkställighet av domar i ärenden som rör mutor utomlands.
- Fortsätta arbetet för att se till att reformerna av reglerna om civilsamhällesorganisationernas finansiering och verksamhet inte påverkar engagemanget i civilsamhället i orimlig utsträckning.

I. DOMSTOLSVÄSENDET

Det svenska domstolsväsendet har två grenar: de allmänna domstolarna, bestående av 48 tingsrätter, sex hovrätter och Högsta domstolen, samt förvaltningsdomstolarna med tolv förvaltningsdomstolar, fyra domstolar i andra instans (kammarrätter) och Högsta förvaltningsdomstolen. Det finns även två specialdomstolar¹. Domstolsverket, som sorterar under Justitiedepartementet, ansvarar för domstolarnas övergripande förvaltning, bland annat tilldelning av resurser, personal och utrustning. Den oberoende Domarnämnden² utarbetar förslag i alla fall där domare ska tillsättas³, och utifrån dessa förslag utses domare av regeringen⁴. Åklagarmyndigheten⁵ är oberoende och åtskild från regeringen. I juli 2024 anslöt sig Sverige till Europeiska åklagarmyndigheten (Eppo)⁶. Sveriges advokatsamfund är en oberoende och självstyrande sammanslutning som inrättats genom lag. Den ansvarar för tillsyn över advokaters yrkesverksamhet och disciplinärenden mot sina medlemmar⁷.

Oberoende

Det upplevda oberoendet för rättsväsendet i Sverige är mycket högt bland allmänheten och högt bland företagen. Under 2024 uppfattade 78 % av allmänheten och 75 % av företagen den övergripande nivån på domstolarnas och domarnas oberoende som ”ganska eller mycket bra”⁸. Den andel av allmänheten som uppfattar domstolsväsendet som oberoende har ökat sedan 2023 (75 %), men ligger fortfarande kvar på en lägre nivå jämfört med 2020 (81 %). Bland företagen har andelen som uppfattar domstolsväsendet som oberoende ökat sedan 2023 (70 %), men är fortfarande lägre jämfört med 2020 (80 %).

Regeringen överväger att följa upp ett förslag om att inrätta en mer oberoende myndighet för domstolsadministration. Såsom noterades i 2023 års rapport om

¹ Arbetsdomstolen och Försvarsunderrättelsesdomstolen. Sveriges bidrag till 2021 års rapport om rättsstatsprincipen. För en beskrivning av domstolsväsendets struktur, se Cepej (2021), *Study on the functioning of judicial systems in the EU Member States*. Sverige har inte någon författningsdomstol.

² Domarnämnden består av nio ledamöter: fem aktiva eller före detta domare som föreslås av domstolarna, två jurister verksamma utanför domstolsväsendet (en advokat som föreslås av Sveriges advokatsamfund och ytterligare en jurist som föreslås av Sveriges kommuner och regioner och Arbetsgivarverket) samt två företrädare för allmänheten. Allmänhetens företrädare väljs av riksdagen (och är vanligtvis riksdagsledamöter) medan de sju övriga ledamöterna förordnas av regeringen.

³ Domarnämnden bedömer de sökandes kvalifikationer och lägger fram ett motiverat förslag (i rangordning, i allmänhet med tre kandidater) till regeringen, som utnämner domaren. Om regeringen avser att välja en sökande som inte ingår i domarnämndens förslag ska nämnden ha möjlighet att yttra sig om personen. Sedan det nuvarande systemet infördes 2011 har regeringen alltid följt förslagen.

⁴ Lag (2010:1390) om utnämning av ordinarie domare.

⁵ Regeringsformen, 12 kap. 2 §.

⁶ Den 29 maj antog riksdagen regeringens förslag till ny lag om Eppo och andra lagändringar som krävs för Sveriges deltagande i Eppo. Regeringen räknar med att Eppo kommer att inleda sin verksamhet i Sverige före utgången av 2024. Sveriges bidrag till 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 2, och Sveriges regering (2024), *Ett avgörande steg mot svenskt deltagande i EPPO*. Den 16 juli antog kommissionen ett beslut om bekräftande av Sveriges deltagande i Europeiska åklagarmyndigheten.

⁷ Rättegångsbalken 8 kap.

⁸ Diagrammen 51 och 53, resultattavlan för rättsskipningen i EU 2024 och diagrammen 50 och 52, resultattavlan för rättsskipningen i EU 2022. Domstolarnas upplevda oberoende kategoriseras enligt följande: mycket lågt upplevt oberoende (färre än 30 % av de tillfrågade anser att domstolsväsendets oberoende ligger på en ganska eller mycket bra nivå), lågt (30–39 %), medelhögt (40–59 %), högt (60–75 %), och mycket högt (över 75 %).

rättsstatsprincipen⁹ rekommenderade den 17 mars 2023 en partiöverskridande ”kommitté som utreder förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende” inrättandet av en ny förvaltningsmyndighet som skulle inrättas under namnet Domstolsstyrelsen, som skulle vara mer oberoende av regeringen jämfört med det nuvarande Domstolsverket, särskilt genom att ledas av en styrelse som skulle utse myndighetens direktör¹⁰. Även om de flesta berörda parter har välkomnat förslaget syfte att öka domstolsadministrationens oberoende, har vissa efterlyst dess fullständiga oberoende av regeringen¹¹. Enligt kommitténs förslag skulle styrelsen för den nya myndigheten bestå av nio ledamöter, varav fem skulle vara nuvarande eller tidigare ordinarie domare¹² från olika instanser i de svenska domstolarna¹³. Företrädare för domstolsväsendet i styrelsen (ledamot och ersättare) ska utses av regeringen¹⁴ på grundval av ett förslag från domstolsväsendet. Regeringen skulle endast kunna utse en person som föreslagits som ledamot eller ersättare¹⁵. Regeringen bedömer förslagen från kommittén och

⁹ Se 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 4.

¹⁰ Den nya myndigheten skulle i allt väsentligt ha samma uppdrag som Domstolsverket. Styrelsen skulle utse den nya myndighetens direktör i stället för regeringen, som för närvarande är fallet med Domstolsverket. Beslut om att skilja direktören från hans eller hennes anställning fattas av styrelsen. Slutbetänkande av 2020 års grundlagskommitté (2023). Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende, s. 49.

¹¹ Sveriges domareförbund välkomnade förslaget om en mer självständig rättsförvaltningsorgan, men argumenterade för ett konstitutionellt oberoende domstolsråd. Advokatsamfundet ansåg att det behövdes ett domstolsråd som är oberoende av regeringen och riksdagen. Domstolsverket instämde i att den nya myndigheten borde vara mer självständig, men ändå stå under regeringens ledning. Sveriges regering (2023) Remiss av betänkandet *Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende*.

¹² I enlighet med europeiska standarder för domstolsråd bör minst hälften av ledamöterna vara domare som väljs av kolleger från domstolsväsendets alla instanser och med respekt för mångfalden inom domstolsväsendet. Rekommendation CM/Rec(2010)12 från Europarådets ministerkommitté, punkt 27. Det kan påpekas att det europeiska nätverket av domstolsråd inte betraktar före detta ordinarie domare som företrädare för domstolsväsendet i ett domstolsråd. Möjligheten att utse ledamöter som har varit domare används för närvarande av Domarnämnden och förefaller återspegla önskemålet att utse erfarna tidigare domare eller att låta pensionerade domare fortsätta i sin roll. Uppgifter från Justitiedepartementet och Sveriges domareförbund inom ramen för landsbesöket. När det gäller före detta domare, se även följande punkt om Domarnämnden och Domaransvarsnämnden. Skriftlig inläga från det europeiska nätverket av domstolsråd i samband med besöket i Sverige.

¹³ En identisk ordalydelse, nämligen att ledamöter måste vara, eller måste ha varit, domare finns för närvarande i den förordning som reglerar sammansättningen av Domarnämnden (se även fotnot 2 ovan). Enligt regeringen nämns i förarbetena till bestämmelsen bl.a. behovet av att nämndens ledamöter har kunskap om domarrollen och de krav som ställs på det yrket. Detta kan bero på praktiska skäl, t.ex. att en domare byter anställning eller går i pension under sin mandatperiod, vilket inte bör hindra dem från att fortsätta som ledamot av Domarnämnden. Uppgifter från Justitiedepartementet i samband med besöket i Sverige.

¹⁴ Regeringen skulle få nomineringar till ledamöter och ersättare som företräder de relevanta organen från: i) ordförandena för Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen, ii) ordförandena för hovrätterna, iii) ordförandena för kammarrätterna, iv) ordförandena för tingsrätterna, v) ordförandena för förvaltningsrätterna, vi) Sveriges advokatsamfund och vii) Arbetsgivarverket. Slutbetänkande av 2020 års grundlagskommitté (2023). Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende, s. 349 och 388–389. Domarnämnden anser att den föreslagna sammansättningen och utnämningsförfarandet saknar förutsägbarhet och betonade att alla typer av domare bör vara involverade i förvaltningen av domstolarna (dvs. domstolschefer, andra ordinarie domare eller domare under utbildning). Sveriges regering (2023) Remiss av betänkandet *Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende*.

¹⁵ Ett särskilt utnämningsförfarande bör säkerställa att domstolarna har ett betydande inflytande över styrelsens sammansättning. En styrelseledamot eller dennes ersättare i styrelsen skulle inte samtidigt kunna vara riksdagsledamot, statsråd, anställd i riksdagen, anställd i Regeringskansliet, anställd på central nivå i ett politiskt parti eller inneha en annan anställning eller ett annat uppdrag som gör honom eller henne olämplig för uppdraget. Beslut om att skilja en styrelseledamot från sitt uppdrag (annat än på egen begäran) skulle

de berörda parternas remissvar. Målet är att anta ett förslag baserat på rapporten senast i november 2025¹⁶.

Regeringen gav en utredning i uppdrag att följa upp förslag om att stärka Domarnämndens oberoende och att inrätta en Domaransvarsnämnd. Såsom noterades i 2023 års rapport om rättsstatsprincipen¹⁷ innehöll betänkandet från kommittén som utreder förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende den 17 mars 2023 även förslag om förändringar i systemet för utnämning av domare¹⁸. För närvarande utses alla ordinarie domare av regeringen på rekommendation av Domarnämnden på obestämd tid. Regeringen är inte bunden av nämndens förslag, men kan inte utnämna en person som inte först har hörts av nämnden¹⁹. Utredningen²⁰ föreslog att regeringen endast skulle utnämna en person som föreslagits av Domarnämnden till domare, utan att vara bunden av nämndens rangordning²¹. Förslaget skulle stärka rättsväsendets oberoende i utnämningsförfarandet²², men berörda parter har betonat att regeringen måste ange skäl för att avvika från Domarnämndens rangordning²³. Vidare föreslog kommittén att det disciplinära systemet för domare inte skulle vara kopplat till den verkställande makten och att en Domaransvarsnämnd i stället skulle inrättas och skyddas av grundlagen²⁴. På samma sätt föreslog kommittén att Justitiekanslern, som fungerar som regeringens ombudsman, inte längre skulle ha några tillsynsbefogenheter när det gäller domstolsväsendet, medan befogenheterna för Riksdagens ombudsmän i detta avseende bör förbli oförändrade²⁵. Kommitténs förslag om det disciplinära systemet har i

fattas av riksdagen. Slutbetänkande av 2020 års grundlagskommitté (2023). Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende, s. 47–50, 331–336 och 341–345.

¹⁶ Uppgifter från Justitiedepartementet i samband med landsbesöket i Sverige.

¹⁷ Se 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 4.

¹⁸ Kommittén föreslog riktade ändringar av det nuvarande systemet för utnämning av ordinarie domare genom att föreskriva i regeringsformen att domare ska utnämnas av regeringen på förslag av ett särskilt organ, där en majoritet av ledamöterna är eller har varit ordinarie domare. En bestämmelse skulle införas i regeringsformen om de villkor på vilka en ledamot eller efterträdare i det föreslagna organet kan skiljas från sitt uppdrag. Dessutom borde regeringen endast utse en person som föreslagits av Domarnämnden som domare. Om förslaget omfattar flera kandidater med en inbördes rangordning skulle regeringen inte vara bunden av rangordningen. Slutbetänkande av 2020 års grundlagskommitté (2023). Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende, s. 50–51.

¹⁹ Om regeringen avser att utnämna en person som inte föreslås av nämnden måste den återförvisa ärendet till nämnden. Uppgifter från Sverige till 2020 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 4.

²⁰ Slutbetänkande av 2020 års grundlagskommitté (2023). Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende, s. 50–51.

²¹ I enlighet med europeiska standarder bör en oberoende och kompetent myndighet som till stor del består av domare ha befogenhet att utfärda rekommendationer eller avge yttranden som den relevanta tillsättningsmyndigheten följer i praktiken. Rekommendation CM/Rec(2010)12 från Europarådets ministerkommitté, punkt 47.

²² I ett jämförande perspektiv är utnämningssystemet för domare i Sverige för närvarande bland dem som uppvisar den högsta graden av bestämmanderätt för den verkställande eller lagstiftande makten. Se resultattavlan för rättskipningen i EU 2018, diagram 62.

²³ Svar från Sveriges advokatsamfund, Institutet för mänskliga rättigheter och Civil Rights Defenders. Sveriges regering (2023) Det offentliga samrådet om betänkandet ”Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende”.

²⁴ Eftersom detta förslag låg utanför kommitténs uppdrag föreslog den sistnämnda att en särskild utredning skulle tillsättas. Slutbetänkande av 2020 års grundlagskommitté (2023), ”Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende”, s. 52–53.

²⁵ Kommittén ansåg att Justitiekanslerns tillsynsuppgifter kan ses som en kontroll från regeringens sida av domstolarnas och enskilda domares rättskipning. Slutbetänkande av 2020 års grundlagskommitté (2023). Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende, s. 51–52.

allmänhet välkomnats av berörda parter och berörda organ²⁶. Liksom för den föreslagna nya förvaltningsmyndigheten för domstolsväsendet föreslog kommittén att både Domarnämnden och den nya Domaransvarsnämnden skulle bestå av en majoritet av ledamöter som är eller har varit domare²⁷. Regeringen tillsatte den 19 april 2024 en utredning²⁸ med uppdrag att bl.a. lämna förslag till en ordning för ansvarsutkrävande av ordinarie domare, inrätta en Domaransvarsnämnd samt justera Domarnämndens uppgifter och organisation. Förslaget ska överlämnas till regeringen senast den 13 maj 2025²⁹.

Även om de första stegen har tagits vad gäller nämndemännens oberoende, har ännu inget gjorts i fråga om utnämningssystemet. I 2023 års rapport om rättsstatsprincipen rekommenderades Sverige följande: ”Säkerställa att systemet för utseende av nämndemän garanterar deras oberoende, med beaktande av europeiska normer för rättsväsendets oberoende”³⁰. Såsom noterades i 2023 års rapport uppstod i mars 2023 en offentlig debatt om de politiska partiernas roll i utnämningssystemet till följd av en dom i ett brottmål som fick stor spridning i medierna. Det politiska parti som hade nominerat två av de inblandade nämndemännen bjöd därefter in dem till ett ”coachingsamtal”, vilket ledde till att de två nämndemännen avgick³¹. Nämndemännen i Sverige nomineras uteslutande av de politiska partierna och väljs av kommunfullmäktige eller regionfullmäktige³². Inför det nya intaget av nämndemän för perioden 2024–2027 genomförde Domstolsverket en informationskampanj för presumtiva nämndemän samt nominerande och väljande organ under våren 2023³³. Resultatet av kampanjen rapporterades i mars 2024 och drog slutsatsen att en betydande majoritet av de nya nämndemännen fortfarande är medlemmar i de politiska partier som nominerade dem³⁴. Regeringen kommer att beakta slutsatserna i kampanjrapporten³⁵,

²⁶ Justitiekanslerns och Riksdagens ombudsmäns svar på det offentliga samrådet. Sveriges Domareförbund har inte heller några invändningar mot kommitténs förslag om en Domaransvarsnämnd och stöder avskaffandet av Justitiekanslerns disciplinära befogenheter när det gäller ordinarie domare. Sveriges regering (2023) Det offentliga samrådet om betänkandet ”Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende”.

²⁷ För Domarnämnden är det tänkt att utnämningssystemet ska likna utnämningssystemet i styrelsen för den nya Domstolsstyrelsen. Domaransvarsnämnden bör bestå av fem ledamöter, varav en majoritet bör vara eller ha varit domare, som utses av styrelsen för den nya Domstolsstyrelsen. Den senare bör lägga fram två förslag till regeringen, som inte kan utse några andra personer till ledamöter och ersättare än de som föreslås. Slutbetänkande av 2020 års grundlagskommitté (2023). Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende, s. 438–440.

²⁸ Kommittén påpekade att separata utredningar skulle krävas för att fullt ut genomföra vissa av dess förslag, däribland i frågor om arbetsrätt och förfarandet för att utkräva ansvar av ordinarie domare. Slutbetänkande av 2020 års grundlagskommitté (2023). Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende, s. 56.

²⁹ Sveriges regering (2024) ”Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende”.

³⁰ 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 2.

³¹ A.a., s. 6.

³² A.a., s. 5-7.

³³ I juli 2022 gav regeringen Domstolsverket i uppdrag att genomföra en informationskampanj för presumtiva nämndemän samt nominerande och väljande organ. Uppgifter från Sverige till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 3.

³⁴ En undersökning bland de nya nämndemännen genomfördes och besvarades av 6 147 nämndemän (en svarsfrekvens på 79 %). Undersökningen visade att 6 % (347 personer) av nämndemännen valdes utan att tillhöra ett politiskt parti (5 % vid tidigare intag), medan 94 % var medlemmar i ett politiskt parti. I rapporten drogs slutsatsen att det finns personer som vill bli nämndemän men som inte vill ha koppling till ett politiskt parti, och Domstolsverket har fått frågor och synpunkter om detta. Det krävs en vilja och ett strukturerat sätt att arbeta inom partierna för att åstadkomma en förnying och breddning av nämndemannakåren. Alternativt finns det ett behov av strängare lagstiftningskontroll eller en grundläggande ändring av systemet

tillsammans med slutsatserna i en undersökningsrapport om offentligt bistånd i migrationsärenden vars omfattning utökades och som för övrigt även berörde nomineringen av nämndemän³⁶ och remissvaren³⁷. För närvarande planeras dock inga särskilda initiativ för att genomföra rekommendationen i 2023 års rapport om rättsstatsprincipen och därför har inga framsteg gjorts.

Kvalitet

Digitaliseringen av rättsväsendet ligger överlag på en bra nivå. Användningen av och tillgången till digital teknik i svenska domstolar fortsätter att ligga på en god nivå överlag. Detta gäller särskilt formregler som tillåter digital teknik i domstolar i civilrättsliga, handelsrättsliga, förvaltningsrättsliga och straffrättsliga mål, eller tillgång till online-information om rättssystemet för allmänheten³⁸. Ytterligare insatser pågår för att ge enskilda personer tillgång till rättslig information³⁹. Vissa luckor kvarstår dock när det gäller digitala lösningar för att genomföra och följa straffrättsliga förfaranden, särskilt när det gäller brottsoffrens och tilltalades möjlighet att få tillgång till sina pågående mål elektroniskt, att få tillgång till domar från domstolar i första instans på nätet eller arrangemang för

för nominering och val av nämndemän. Domstolsverket (2024), *Slutrapport: Uppdrag att genomföra kommunikationsinsatser inför nämndemannavalet 2023*, s. 18–19.

³⁵ Uppgifter från Justitiedepartementet i samband med landsbesöket i Sverige. I oktober 2023 bjöd justitieministern in företrädare för partierna i riksdagen och Nämndemännens Riksförbund för att diskutera nomineringsförfarandet för nämndemän. Enligt regeringen enades deltagarna om vikten av oberoende och opartiska domare och om behovet av att fortsätta diskussionen. Uppgifter från Sverige till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 3.

³⁶ Utöver det ursprungliga uppdraget om offentligt bistånd i migrationsärenden från juli 2022 fick den särskilda utredaren i mars 2023 i uppdrag att undersöka behovet av ytterligare åtgärder för att klargöra att uppdraget som nämndeman inte är politiskt. I rapporten, som lades fram den 1 juni 2023, konstaterades att nämndemännens roll ibland uppfattas som politisk på grund av den starka kopplingen till politiska partier och att inget hindrade de politiska partierna från att föreslå kandidater utan partimedlemskap. Ett annat sätt att försvaga den politiska kopplingen skulle vara om den nominerade personen avstod från politiska uppdrag under tjänstgöringen som nämndeman. Dessa alternativ skulle inte kräva någon ändring av de nuvarande reglerna. Ett tydligare alternativ skulle dock vara att ta bort nomineringsmakten från politiska partier och utveckla en ny rekryteringsmodell. Utredningen konstaterade att frågor som rör nominering och val av nämndemän inte ingår i uppdraget. Därför fanns det inget utrymme för att ytterligare analysera en annan utformning av systemet med nämndemän eller för att utarbeta förslag om hur nämndemän nomineras och väljs. Den drog slutsatsen att det inte fanns något behov av ytterligare åtgärder för att klargöra att mandatet för nämndemän inte är politiskt. Sveriges regering (2023) *En översyn av vissa frågor om offentliga biträden*, s. 142–144.

³⁷ Institutet för mänskliga rättigheter skulle ha ansett det önskvärt att utredningen även omfattade en analys av rekryteringsmodellen för nämndemän. Behovet av att undersöka denna aspekt kvarstår, särskilt hur ett nytt rekryteringssystem för nämndemän kan utformas utan inblandning av de politiska partierna i syfte att säkerställa domstolarnas oberoende och opartiskhet. Ett antal domstolar noterade undersökningens begränsade omfattning och föreslog att nomineringen av nämndemän måste undersökas i ett bredare sammanhang (Kammarrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Malmö, Förvaltningsrätten i Uppsala, Svea hovrätt). Sveriges regering (2023) Det offentliga samrådet om *En översyn av vissa frågor om offentliga biträden*. Domstolsverket ansåg också att villkoren för nominering av nämndemän borde granskas. Sveriges regering (2023) Det offentliga samrådet om betänkandet ”Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende”.

³⁸ Diagram 40 och 41 i resultattavlan för rättskipningen i EU 2024.

³⁹ Regeringen har gett Domstolsverket i uppdrag att analysera hur det offentliga rättsinformationssystemet kan utvecklas och se till att rättsinformation kan tillhandahållas på ett digitalt, enhetligt, säkert och effektivt sätt med utgångspunkt i användarnas behov. Rapporten ska läggas fram senast den 30 maj 2025. Sveriges regering (2023) *Säker och effektiv tillgång till rättsinformation*.

maskinläsbarhet av domar⁴⁰. I maj 2024 avslutade Riksdagens ombudsmän en egen utredning av frågor som rör Domstolsverkets genomförande av stödet till tingsrätter för att utfärda domar i brottmål i digitalt format och med möjlighet till elektronisk signatur⁴¹.

Domstolarna beviljades ökade ekonomiska resurser för perioden 2023–2026, mot bakgrund av ökade utmaningar när det gäller att bekämpa organiserad brottslighet. I september 2023 föreslog regeringen att de svenska domstolarnas budget skulle öka från cirka 627,26 miljoner euro (7 051 miljoner kronor) 2023 till cirka 730 miljoner euro (8 206 miljoner kronor) senast 2026⁴². Denna ökning infogar sig i totalt sett större utgifter för brottsbekämpning, bland annat för Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Åklagarmyndigheten, för att stärka och återupprätta den allmänna säkerheten i kampen mot organiserad brottslighet⁴³. I april 2024 föreslog regeringen i vårens ändringsbudget för 2024 ytterligare anslag till de svenska domstolarna på cirka 8,59 miljoner euro (100 miljoner kronor)⁴⁴. Utmaningarna i samband med infiltration och hot mot rättsväsendet när det gäller organiserad brottslighet har i allt högre grad kommit i fokus⁴⁵. I detta sammanhang har olika initiativ tagits för att förhindra infiltration och/eller hot mot anställda inom den offentliga sektorn, däribland en rapport från kommittén om åtgärder för att minska offentliganställdas sårbarhet för våld, hot och trakasserier⁴⁶. Åtgärder vidtas, t.ex. för att utöka bakgrundskontrollerna av domstolspersonal⁴⁷, och för att säkerställa säkerheten för domstolar⁴⁸, åklagare⁴⁹, poliser som exponeras för organiserad brottslighet⁵⁰ och vittnen⁵¹,

⁴⁰ Diagram 46, 47 och 48, resultattavla för rättskipningen i EU 2024.

⁴¹ Enligt JO hade införandet av det elektroniska systemet (DiBa) påverkats av vissa brister i systemets tillförlitlighet samt läsbarhet, begriplighet och konfidentialitet för en dom som avkunnats i DiBa. Domstolsverket noterade att även om flertalet av de problemområden som JO lyfter fram numera är åtgärdade kommer det att fortsätta att arbeta intensivt med förbättringar. Riksdagens ombudsmän (2024) *JO:s granskning av Domstolsverkets införande av verksamhetsstödet Digitalt brottmålsavgörande (DiBa)* och Domstolsverket (2024) *Domstolsverket kommenterar JO:s kritik*.

⁴² Uppgifter från Sverige till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 5. Sveriges Domareförbund har välkomnat ökningen för nästa treårsperiod. Det noterade att den största delen av ökningen under 2024 sannolikt kommer att upptas av ökade hyror för domstolsbyggnader och begärde att ökningarna under 2025 och 2026 i större utsträckning skulle användas för att stärka den operativa produktionen, såsom antalet domstolspersonal och löner. Information från Sveriges Domareförbund i samband med besöket i Sverige.

⁴³ Sveriges regering (2023) *Historiska satsningar på rättsväsendet för att återupprätta tryggheten i Sverige*. I mars 2023 hade Domstolsverket begärt en ökning med 50 miljoner kronor från 2026 utöver de beräknade anslagsnivåerna för 2024–2025. Domstolsverket (2024), Budgetunderlag 2024–2026, s. 7.

⁴⁴ Enligt regeringen har utvecklingen av brottsligheten ökat arbetsbördan bland annat på domstolarna genom mer komplexa fall. Domstolarna har således rekryterat mer personal, vilket har lett till ökade kostnader. Samtidigt har kostnaderna för säkerheten också ökat. Sveriges regering (2024) *Regeringen utökar stödet till Sveriges Domstolar*.

⁴⁵ I december 2023 dömdes en tidigare anställd vid Attunda tingsrätt till ett fängelse i ett år och nio månader för grovt brott mot tystnadsplikt, grovt dataintrång, dataintrång av normalgraden och tre fall av brott mot tystnadsplikt av normalgraden. Den tidigare handläggaren vid domstolen hanterade handlingar som bland annat omfattade hemliga tvångsmedel mot personer i ett kriminellt nätverk i Sollentuna. Enligt åklagarsidan överlämnade hon dessa handlingar till en medlem i ett kriminellt gäng som hon inlett en relation med. Domstolsverket (2023), *dom i mål mot åtalad domstolsanställd* och Göteborgs-posten (2023), *Anställd vid domstol döms för läcka till gäng*.

⁴⁶ Ett betänkande av utredningen offentliggjordes den 11 januari 2024 och var öppet för remiss fram till den 12 april 2024. Sveriges regering (2024) *Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier*.

⁴⁷ Den 4 mars 2024 skickade Domstolsverket en skrivelse om detta till regeringen. Domstolsverket (2024) Den nationella domstolsförvaltningen vill se utökade möjligheter till registerkontroller och skriftliga bidrag från Domstolsverket inom ramen för landsbesöket i Sverige.

⁴⁸ Domstolsverket fick i uppdrag av regeringen att undersöka behovet av ytterligare förstärkt säkerhetsarbete inom Sveriges domstolar och att redovisa vilka åtgärder det har vidtagit och avser att vidta så att de som

men det finns fortfarande risker när det gäller skydd av personer som är inblandade i rättsväsendet (t.ex. domare och nämndemän), särskilt med tanke på den organiserade brottslighetens lätta tillgång till personuppgifter⁵², t.ex. privata adresser, för att skrämmas, hämnas och begå attacker⁵³. Regeringen gav den 11 april 2024 en utredare⁵⁴ i uppdrag att föreslå åtgärder för att öka förtroendet för offentliga försvarare och stärka advokatkårens resiliens mot kriminella⁵⁵. Denna utredning kommer också att behandla särskilda frågor som rör rättsliga biträden och minskade kostnader för rättsliga biträden, och betänkandet ska lämnas in senast den 1 augusti 2025⁵⁶.

En undersökning om arbetsvillkoren för ordinarie domare belyser problemen med att locka till sig och behålla personal. År 2023 beställde Sveriges Domareförbund en undersökning bland ordinarie domare om arbetsvillkoren vid tings- och förvaltningsrätterna. Undersökningen fokuserar på arbetsvillkoren för svenska domare, som i allt högre grad har blivit föremål för debatt och som också berör yrkets attraktionskraft⁵⁷. Detta belyser särskilt

arbetar vid eller besöker domstolarna ska kunna känna sig trygga och säkra. Sveriges regering (2024) *Uppdrag att förstärka säkerhetsarbetet inom Sveriges Domstolar*.

⁴⁹ I november 2023 fick Åklagarmyndigheten i uppdrag att rapportera om vidtagna och planerade åtgärder på kort sikt för att förstärka säkerhetsarbetet, både när det gäller medarbetarskyddet och verksamhetens skydd mot otillåten påverkan. Sveriges regering (2023) *Uppdrag att förstärka säkerhetsarbetet inom Åklagarmyndigheten*.

⁵⁰ Polismyndigheten får besluta att en anställd i vissa fall får använda en annan uppgift än sitt namn. Detta gäller i ett ärende som rör en person som kan antas tillhöra eller verka för en organisation eller grupp som utövar brottslig verksamhet av allvarlig eller omfattande karaktär. Dessutom måste det finnas en påtaglig risk för att den anställda eller någon närstående till denne kommer att dödas. Sveriges regering (2024) *Starkt skydd för vissa polisanställda*.

⁵¹ I en utredning som inleddes i oktober 2023 föreslås att det ska införas ett system med anonyma vittnen i brottmål. Möjligheten till att vittna anonymt kommer att finnas både under förundersökningen och vid rättegången i mål som gäller allvarlig brottslighet och där det finns en påtaglig risk för att ett vittne eller dess närstående utsätts för något allvarligt brott om han eller hon vittnar i målet. Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 april 2025. Sveriges regering (2023) *Utredning föreslår ny lag om anonyma vittnen*.

⁵² I oktober 2023 tillsatte regeringen en utredare för att se över grundlagsskyddet för söktjänster som offentliggör personuppgifter om lagöverträdelse och söktjänster som offentliggör personuppgifter om adress, telefonnummer, civilstånd och andra uppgifter som rör enskildas personliga förhållanden. Enligt Sveriges öppenhetsprinciper kan information om utredningar av organiserad brottslighet begäras. När den väl är offentlig riskerar den att leda till vedergällningar. Svenska Dagbladet (2024) *Strömmar: Risk för fler våldsdåd när utredningar blir offentliga* och Sveriges regering (2023) *Ett förstärkt skydd för personuppgifter på tryck- och yttrandefrihetsområdet*.

⁵³ Mot bakgrund av att flera grova våldsbrott senaste tiden misstänks vara hämndaktioner mot personer som nyligen åtalats, ifrågasatte Rikspolischefen om polisens utredningar ska fortsätta bli offentliga i samband med att åtal väcks och uppgav följande: "Tidigare har jag absolut tyckt det är bra med offentlighetsprincipen, men jag har sett baksidan och jag tror man måste hitta på något". Sveriges Radio (2024) Rikspolischefen: *Hemlighåll utredningar i större utsträckning*. Se även Aftonbladet (2024), *Polischef: Offentlighetsprincipen är omodern*, Sveriges Radio (2024) *Åklagare: Gängen är flitiga konsumenter av offentlighetsprincipen*.

⁵⁴ Sveriges regering (2024) *Rättsliga biträden och rättegångskostnader*.

⁵⁵ Sveriges advokatsamfund välkomnade utredningen, samtidigt som det noterades att "kriminella advokater" är en anomaly. Advokatsamfundet har inrättat en särskild tillsynsenhet i syfte att förstärka det proaktiva arbetet och motverka att advokater begår etiska övertramp. Vissa av de åtgärder som föreslogs i kommittédirektiven har redan diskuterats inom Advokatsamfundet, såsom särskilda krav på offentliga försvarare i brottmål som inbegriper grov brottslighet och uppdatering av dess etiska regler. Information och skriftligt bidrag från Advokatsamfundet inom ramen för landsbesöket i Sverige och Dagens Juridik (2024) *Samfundet: Välkomnar utredning – men "Kriminella advokater" är en anomaly*.

⁵⁶ Sveriges regering (2024) *Rättsliga biträden och rättegångskostnader*.

⁵⁷ Undersökningen fick svar från 548 ordinarie domare. Uppgifter från Sveriges Domareförbund i samband med besöket i Sverige. Se särskilt 2022 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i

utmaningarna för svenska domare när det gäller arbetsbördan⁵⁸, attraktionskraften för domaryrket⁵⁹ och systemet för avlöning som bygger på kollektivavtal och inte på en lag⁶⁰. Resultaten av undersökningen återspeglar Domstolsverkets åsikt att tillsättningen av lediga tjänster som ordinarie domare fortsätter att vara en utmaning⁶¹.

Effektivitet

Domstolsväsendet fungerar fortsättningsvis effektivt. Antalet inkommande civilrättsliga mål och handelsmål som är föremål för tvist har legat på en jämförelsevis låg nivå under 2022⁶². Den uppskattade tiden för att lösa civilrättsliga mål och handelsmål som är föremål för tvist i alla domstolsinstanser är jämförelsevis kort (år 2022, 152 dagar i första instans, 101 dagar i andra instans och 124 i tredje instans), precis som under tidigare år⁶³. År 2022 var den tid som behövdes för handläggning av förvaltningsmål i första instans 107 dagar, vilket är jämförelsevis lågt bland medlemsstaterna⁶⁴. Avslutandegraden har legat på en positiv och stabil nivå för både civilrättsliga mål och handelsmål som är föremål för tvist (103 % år 2021

fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 5, och 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 8.

⁵⁸ En majoritet på 55,1 % av respondenterna upplevde att deras ordinarie arbetstid inte räcker till för att hinna med arbetsuppgifterna Sveriges Domareförbund (2024), *Enkät: Ordinarie domares arbetsförhållanden vid Sveriges tingsrätter och förvaltningsrätter*, s. 5.

⁵⁹ En majoritet av respondenterna, 53,6 %, har angett att de inte överväger att lämna yrket medan 23,5 % av respondenterna överväger att lämna domaryrket inom de närmaste åren för att söka andra karriäralternativ. Av de personer som övervägde att lämna var de vanligaste skälen lönen (68,2 % av respondenterna), arbetsbelastningen (66,7 %), bristen på återhämtningsmöjligheter (46,5 %) eller bristande karriärmöjligheter (41,1 %). Sveriges Domareförbund (2024), *Enkät: Ordinarie domares arbetsförhållanden vid Sveriges tingsrätter och förvaltningsrätter*, s. 9–10.

⁶⁰ När det gäller ersättningen till ordinarie domare ansåg en majoritet på 63,3 % av de tillfrågade att lönesättningen inte fortsättningsvis bör ske utifrån den nuvarande ordningen med individuell lönesättning. Av dessa valde 278 respondenter alternativ där lönen kan bedömas på grundval av objektiva kriterier. Sveriges Domareförbund (2024), *Enkät: Ordinarie domares arbetsförhållanden vid Sveriges tingsrätter och förvaltningsrätter*, s. 12–13. Det finns inga lagfästa regler om domarlöner. De grundar sig på ett kollektivavtal mellan Domstolsverket och den fackförening som företräder domare. I avtalet föreskrivs minstalöner. När en ny domare tillsätts enas Domstolsverket och domaren om en månadslön. Varje år ses lönerna över i förhandlingar mellan domaren och ansvarig domstolschef. Enligt Europarådets rekommendationer bör de huvudsakliga reglerna i systemet för avlöning av professionella domare fastställas i lag. 2021 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 8.

⁶¹ Domstolsverket noterade att antalet lediga domartjänster tyder på att rekrytering är en utmaning i allt fler domstolar. Det har identifierat behovet av att säkerställa att en domares yrke uppfattas som attraktivt när det gäller arbetsmiljö, arbetsuppgifter och arbetssituation. Domstolsverket (2024), Budgetunderlag 2024–2026, s. 7. Denna utmaning noterades också i de tidigare rapporterna om rättsstatsprincipen. Se särskilt 2022 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 5, och 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 8. Domstolsverket (2024), Årsredovisning 2023, s. 80.

⁶² Diagram 3 i 2024 års resultattavla för rättskipningen i EU. Enligt uppgifter från Domstolsverket mottog de allmänna domstolarna och förvaltningsdomstolarna, på alla nivåer, under 2023 400 424 mål (exklusive migration), en ökning med 4 % jämfört med 2022. Under samma period avgjorde de 404 978 mål, en ökning med 3 % jämfört med 2022. Domstolsverket (2024), Årsredovisning 2023, s. 14–15.

⁶³ Diagram 7, resultattavlan för rättskipningen i EU 2024, och diagram 7, resultattavlan för rättskipningen i EU 2023.

⁶⁴ Diagram 7 i resultattavlan för rättskipningen i EU 2024. När det gäller konkurrensrättsliga mål var den genomsnittliga handläggningstiden 2022 i första instans bland de lägsta, 251 dagar. Figur 16, 2024 års resultattavla för rättskipningen i EU.

och 102 % år 2022) och för förvaltningsrättsliga mål (103 % år 2021 och 2022)⁶⁵. Antalet oavslutade civilrättsliga mål och handelsmål i första instans ligger kvar på en stabil nivå⁶⁶. [Den 16 april 2024 lade regeringen fram ett förslag om att i vissa fall tillåta överlämnande av mål mellan förvaltningsrätter och mellan kammarrätter. Förslaget syftar till att effektivisera handläggningen av mål i förvaltningsdomstolar och bör träda i kraft den 1 november 2024⁶⁷.

II. REGELVERK FÖR KORRUPTIONSBEKÄMPNING

Sverige har överlag alla rättsliga och institutionella ramar på plats för att bekämpa och förebygga korruption. Det finns inte någon oberoende myndighet för korruptionsbekämpning i Sverige, utan det är Statskontoret som har ansvar för en god förvaltningssed inom regeringen. Brottsförebyggande rådet fungerar som kunskapscentral för det straffrättsliga systemet, och i dess uppdrag ingår att utveckla det brottsförebyggande arbetet på nationell, regional och lokal nivå. Riksenheten mot korruption är den särskilda åklagaravdelning inom åklagarmyndigheten som, i samarbete med Nationella Antikorrupsionsgruppen (NKG), ansvarar för alla brottsutredningar som rör korruption och mutor, inbegripet mutor i utlandet. Nationella Antikorrupsionsgruppen ingår i den svenska polismyndigheten och har till uppgift att utreda korruptionsbrott, återvinna tillgångar och förebygga korruption genom att sprida kunskap till offentliga myndigheter och näringslivsorganisationer. Avdelningen för särskilda utredningar inom Polismyndigheten handhar interna utredningar av poliser och åklagare (däribland vad gäller korruptionsbrott). Ekobrottsmyndigheten, som sorterar under Justitiedepartementet, har i uppdrag att utreda och lagföra grov ekonomisk brottslighet, inbegripet återtagande av brottsvinster. Andra myndigheter, som Riksrevisionen, Konkurrensverket och finanspolisen inom Polismyndigheten, ansvarar för förebyggande och utredning av korruption samt för kriminaltekniska undersökningar och revisioner.

Uppfattningen bland experter och företagsledare är att Sverige är ett av världens minst korrupta länder. I Transparency Internationals index över upplevd korruption 2023 fick Sverige 82 poäng av 100, vilket motsvarade tredje plats i EU och sjätte plats i världen⁶⁸. Uppfattningen om korruption i Finland har varit relativt stabil de senaste fem åren⁶⁹. Enligt den särskilda Eurobarometern om korruption 2024 anser 49 % av de tillfrågade att det finns utbredd korruption i deras land (EU-genomsnittet är 68 %) och 12 % att de påverkas personligt av korruption i sin vardag (EU-genomsnittet är 27 %)⁷⁰. När det gäller företagen

⁶⁵ Diagrammen 11 och 12, 2024 års resultattavla för rättskipningen i EU. Riksdagens ombudsmän ansåg att förvaltningsdomstolarnas verksamhet i allmänhet fungerar väl, men att många domstolar har problem med långa handläggningstider, såsom noterades i klagomål mot förvaltningsrätter (dnr 7263-2022 migrationsmål, Malmö, 7504-2022 migrationsmål, Göteborg, 1568-2022 allmänna mål, Uppsala, 4332-2022 LOU-mål, Växjö, 5220-2022 socialförsäkringsmål, Falun, och 1197-2023 vapenmål, Göteborg). Riksdagens ombudsmän (2024), ämbetsberättelse 2023, s. 15.

⁶⁶ Diagram 13 i 2024 års resultattavla för rättskipningen i EU.

⁶⁷ Sveriges regering (2024), *Överlämnande av mål mellan allmänna förvaltningsdomstolar*

⁶⁸ Transparency International, korruptionsindex 2022, s. 2–3. Den upplevda korruptionen kategoriseras enligt följande: låg (experter och företagsledares upplevelse av korruption i offentlig sektor ges en poäng som överstiger 79), relativt låg (79–60), relativt hög (59–50), hög (under 50).

⁶⁹ Sverige fick 85 poäng 2019 och 82 poäng 2023. Värdet ökar/minskar avsevärt om det förändrats mer än fem punkter, förbättras/försämras (förändras med 4–5 poäng), ligger relativt stabilt (förändras 1–3 poäng) de senaste fem åren.

⁷⁰ Särskild Eurobarometer 584 om medborgarnas inställning till korruption i EU (2024). Uppgifterna i Eurobarometern om invånarnas upplevelse och erfarenhet av korruption uppdateras varje år. Den tidigare uppsättningen uppgifter finns i Special Eurobarometer 534 (2023).

anser 42 % att det finns utbredd korruption (EU-genomsnittet är 65 %), medan 13 % anser att korruption är ett problem som påverkar deras verksamhet (EU-genomsnittet är 36 %)⁷¹. Vidare anser 33 % av de tillfrågade personerna att tillräckligt många fall har lagförts för att människor ska avskräckas från korruption (EU-genomsnittet är 32 %)⁷², medan 43 % av företagen anser att de individer och företag som åkt fast för att ha mutat en högre tjänsteman får lämpliga straff (EU-genomsnittet är 31 %)⁷³.

Arbetet med den första nationella planen för förebygga korruption slutfördes, och regeringen antog en ny, mer omfattande plan. Såsom noterats i tidigare rapporter om rättsstatsprincipen var syftet med den plan för att förebygga korruption som antogs i slutet av 2020 att ge myndigheterna verktyg och bästa praxis för att förebygga korruption⁷⁴. I december 2023 offentliggjorde Statskontoret sin slutrapport, där myndigheternas⁷⁵ arbete med att förebygga korruption undersöks. Den visar att myndigheternas arbete på det hela taget har gått framåt, även om den anser att de åtgärder som vidtagits under perioden 2021–2023 är relativt begränsade och att utmaningar kvarstår när det gäller att bekämpa korruption på ett strukturerat och medvetet sätt⁷⁶. I betänkandet ges ett antal rekommendationer till regeringen, däribland förväntningar på kontinuerligt stöd till myndigheternas arbete mot korruption samt regelbunden uppföljning av deras verksamhet⁷⁷. Myndigheterna själva uppmuntras att ytterligare stärka sitt arbete med korruptionsbekämpning, bland annat genom att öka medvetenheten och se till att arbetet med korruptionsbekämpning prioriteras tillräckligt⁷⁸. Den 4 juli 2024 antog regeringen en ny handlingsplan mot korruption och otillåten påverkan 2024–2027 med beaktande av dessa rekommendationer⁷⁹. Handlingsplanen har ett utvidgat tillämpningsområde jämfört med den föregående, med fokus på korruption men också på otillåten påverkan och kopplingar till organiserad brottslighet. I planen sammanfattas pågående åtgärder på flera områden, såsom översyn av den straffrättsliga lagstiftningen mot korruption, åtgärder mot intressekonflikter, otillåten påverkan och offentlig upphandling, medan det införs ett nytt antikorrupsionsforum och Statskontoret får i uppdrag att öka medvetenheten⁸⁰. Planen är inriktad på den offentliga sektorn (både statlig och kommunal nivå) men inte på korruption i den privata sektorn⁸¹.

⁷¹ Flash Eurobarometer 543: *Businesses' attitudes towards corruption in the EU* (2024). Uppgifterna i Eurobarometern om företagens upplevelse och erfarenhet av korruption uppdateras varje år. Den tidigare uppsättningen uppgifter finns i Flash Eurobarometer 524 (2023).

⁷² Särskild Eurobarometer 584 om medborgarnas inställning till korruption i EU (2024).

⁷³ Flash Eurobarometer 543: *Businesses' attitudes towards corruption in the EU* (2024).

⁷⁴ 2021 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 6, 2022 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 8, och 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 11.

⁷⁵ I detta sammanhang avser ”myndigheter” myndigheter under regeringen, som främst utför olika verkställande uppgifter, och inte myndigheter under riksdagen eller andra myndigheter.

⁷⁶ Underlag från Sverige till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 8, samt information från Statskontoret i samband med besöket i Sverige.

⁷⁷ Detta gäller särskilt regeringens och dess myndigheters sätt att förebygga och bekämpa korruption och har inget samband med samarbete mellan brottsbekämpande och rättsliga myndigheter. Statskontoret (2023), *Steg för steg – Myndigheternas arbete mot korruption är under utveckling*. Slutrapport.

⁷⁸ Statskontoret (2023), *Steg för steg – Myndigheternas arbete mot korruption är under utveckling*. Slutrapport.

⁷⁹ Sveriges regering (2024), Handlingsplan mot korruption och otillåten påverkan 2024–2027, s. 2 och s. 28–30.

⁸⁰ Sveriges regering (2024), Handlingsplan mot korruption och otillåten påverkan 2024–2027, s. 2–23.

⁸¹ Sveriges regering (2024), Handlingsplan mot korruption och otillåten påverkan 2024–2027, s. 2–4.

Regeringen tillsatte en utredning för att utvärdera den straffrättsliga lagstiftningen mot korruption och arbete pågår med förslag till lagstiftning för att förlänga preskriptionstiderna för grovt tagande och givande av mutor. Den 1 februari 2024 tillkallade regeringen en utredare med ett brett mandat att se över den straffrättsliga korruptionslagstiftningen, bland annat när det gäller efterlevnaden av internationella skyldigheter och framtida EU-lagstiftning⁸². De huvudsakliga ämnen som utreds omfattar en bred bedömning av huruvida den straffrättsliga korruptionslagstiftningen är modern och effektiv eller om det finns behov av förändringar, samt särskilda inslag i den straffrättsligt regleringen i samband med mutor, utländska mutor och brottet trolöshet mot huvudman. Uppdraget ska redovisas senast den 25 juli 2025, varefter den ska skickas ut på remiss och regeringen ska behandla utredningens förslag i form av eventuella lagändringar⁸³. Som noterats i tidigare rapporter om rättsstatsprincipen⁸⁴ fick en särskild utredning i uppdrag att se över preskriptionstiderna för alla brott och föreslog att de preskriptionstider som tillämpades på grova brott - inklusive för grovt tagande av muta och grovt givande av muta – skulle förlängas från 10 till 15 år⁸⁵. Arbetet med lagförslaget pågår för närvarande inom regeringen⁸⁶.

Vissa ytterligare framsteg har gjorts när det gäller kampen mot mutor i utlandet, då den rättsliga definitionen av mutor i utlandet håller på att bedömas inom den ovannämnda översynen, men lagföringen av ärenden som avser mutor i utlandet har inte förbättrats. I 2023 års rapport om rättsstatsprincipen fick Sverige följande rekommendation: ”Kampen mot mutor i utlandet bör intensifieras, bland annat genom att befintliga rättsliga definitioner ändras och att förbättringar sker vad gäller åtal och slutliga domar.”⁸⁷ Att ändra den tillämpliga lagstiftningen om mutor i utlandet är ett av målen för den utredning som ska granska all lagstiftning i kampen mot korruption (en oberoende granskning som är det första steget i allt lagstiftningsarbete i Sverige), som ska redovisa uppdraget 2025⁸⁸. Myndigheterna har tillräckliga resurser och samarbetar med internationella motparter för att utreda och lagföra ärenden avseende mutor i utlandet⁸⁹. Liksom de senaste åren⁹⁰ ledde dock de få högprofilerade ärendena om mutor inte till fällande domar. Detta beror främst på

⁸² Detta inbegriper skyldigheter och rekommendationer från OECD och Greco, men även förslaget till ett EU-direktiv om bekämpning av korruption. Utredningen ersätter en tidigare utredning om korruption med ett mer begränsat uppdrag som tillsattes under en tidigare regering och sedan lades ned. 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om läget i Sverige, s. 12.

⁸³ Sveriges regering (2024), Kommittédirektiv, Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel (2024:14), 1 februari 2024 samt information från Justitiedepartementet under landsbesök i Sverige.

⁸⁴ 2020 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 5, 2021 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 6, och 2022 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 8.

⁸⁵ 2022 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om läget i Sverige, s. 8.

⁸⁶ Underlag från Sverige till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 12, samt skriftliga uppgifter i samband med besöket i Sverige.

⁸⁷ 2022 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 9–10. Under 2023 drog kommissionen slutsatsen att ”vissa framsteg” hade gjorts när det gäller rekommendationen i 2022 års rapport om rättsstatsprincipen.

⁸⁸ Regeringen (2024), Kommittédirektiv, Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel (2024:14), 1 februari 2024- Underlag från Sverige till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 1, samt information från Åklagarmyndigheten i samband med besöket i Sverige.

⁸⁹ 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 13–14.

⁹⁰ A.a., s. 13-14.

de rättsliga begränsningarna och svårigheten att samla in nödvändig bevisning⁹¹, och situationen med ömsesidiga begäranden om rättshjälp är fortfarande svår med vissa länder⁹². Regeringens nya strategi för utrikeshandel omfattar att förebygga korruptionsrisker som en av sina punkter⁹³. OECD har uppmanat Sverige att se över sin lagstiftning för att säkerställa att företag som ger mutor till utländska tjänstemän för att uppnå fördelar i internationella affärsförbindelser utreds och lagförs ordentligt⁹⁴. Eftersom utredningen inlett sitt arbete och även om de rättsliga definitionerna av tagande och givande av muta i utlandet fortfarande är begränsade och det inte har skett någon förbättring när det gäller åtal för tagande och givande av muta i utlandet, har det dock gjorts vissa framsteg med rekommendationen i 2023 års rapport om rättsstatsprincipen.

De brottsbekämpande organ som ansvarar för att utreda och lagföra korruption samarbetar väl, har tillräckliga resurser och fortsätter att ge resultat. Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten har tillräckliga resurser⁹⁵, även om vissa problem med polisens underrättelsetjänsts personal och resultat i korruptionsfall noterades⁹⁶. Det finns ett gott samarbete mellan de brottsbekämpande organ som deltar i utredning och lagföring av korruption, även om vissa överlappningar i deras ansvarsområden ibland kan leda till osäkerhet när det gäller vilken avdelning som ansvarar för utredningen⁹⁷. Dessa myndigheter fortsätter att uppvisa resultat i kampen mot korruption. Data från Brottsförebyggande rådet visar att efter en minskning av anmälda mutbrott under 2022 har anmälningarna ökat igen till 115 fall av tagande av muta och 146 fall av givande av muta under 2023⁹⁸. Under 2023 lagfördes 166 mutrelaterade brott och 50 domar föll, varav en ledde till fängelsestraff⁹⁹. Vissa aktörer i det civila samhället har uttryckt oro över mörkertal när det gäller korruption och andra ekobrott, särskilt i den privata sektorn¹⁰⁰. Efter att Riksrevisionen identifierat vissa brister i Ekobrottsmyndighetens¹⁰¹ verksamhet har myndigheten följt upp i linje med

⁹¹ Den mest högprofilerade domen i detta sammanhang är frikännandet i det så kallade Ericsson-målet företaget Ericssons påstådda bestickning i Djibouti. Se dom av den 10 januari 2024, mål nr B 8546-22. Information från Åklagarmyndigheten i samband med landsbesöket.

⁹² Information som mottagits i samband med landsbesöket i Sverige från Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten och 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 13–14.

⁹³ Sveriges bidrag till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 1 och 7.

⁹⁴ I samband med den landsspecifika övervakningen avseende OECD:s konvention mot mutor har OECD flera gånger sedan 2014 uppmanat Sverige att ta itu med problem rörande det svenska ramverket för mutbrott utomlands, däribland i fråga om straffrättsligt ansvar för företag och dubbel straffbarhet. Se även OECD (2019), *Sweden must urgently implement reforms to boost the fight against bribery* och uppgifter som mottagits i samband med besöket i Sverige.

⁹⁵ Information från åklagarmyndigheten och Polismyndigheten i samband med besöket i Sverige. Polisens rixsenhet mot korruption består av 28 personer, däribland polistjänstemän, civila utredare och forensiska revisorer. Inom Åklagarmyndigheten arbetar 11 överåklagare med ekonomisk brottslighet, utöver specialiserad stödpersonal.

⁹⁶ Information från Åklagarmyndigheten i samband med besöket i Sverige.

⁹⁷ Information från Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten i samband med besöket i Sverige.

⁹⁸ Under 2021 gjordes 309 anmälningar om tagande av muta, och under 2022 hade antalet anmälningar sjunkit till 80. För givande av muta gjordes 82 anmälningar år 2021 och 90 år 2022. Skriftliga uppgifter från Brottsförebyggande rådet inom ramen för landsbesöket i Sverige.

⁹⁹ Totalt meddelades 138 fällande domar och 18 mål ledde till fängelse för alla korruptionsbrott, inklusive mutor, handel med inflytande och missbruk av tjänsteställning. Se föregående fotnot.

¹⁰⁰ Dagens Juridik (2024), *Alla brott måste anmälas, det är enda sättet att få rätt bild av läget*.

¹⁰¹ Riksrevisionen (2021), Ekobrottsmyndigheten – arbetet mot den organiserade ekonomiska brottsligheten, s. 5–7, och 2022 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 8–9.

revisorernas rekommendationer¹⁰². Regeringen har tillkännagivit ett initiativ att ansluta sig till Europeiska åklagarmyndigheten och lagt fram en proposition för riksdagen¹⁰³. Åklagarna rapporterar om ett gott samarbete med Eppo i pågående ärenden¹⁰⁴.

Att ta itu med korruptionsrisker i samband med organiserade kriminella grupper infiltration i den offentliga sektorn är en allt viktigare prioritering för myndigheterna, och det framhålls i regeringens nationella strategi mot organiserad brottslighet. Enligt myndigheterna finns det flera exempel på att den organiserade brottsligheten försöker infiltrera den offentliga förvaltningen på lokal nivå, ofta i områden där kriminella nätverk har stort inflytande¹⁰⁵. Trots dessa farhågor återspeglas korruption i samband med infiltration av organiserad inte korrekt i antalet utredningar och åtal¹⁰⁶, även eftersom rapportering hindras av hot och trakasserier¹⁰⁷. En liten ökning av antalet mål kopplade till infiltration inom public service har dock observerats¹⁰⁸. I mars 2024 offentliggjordes en studie från Brottsförebyggande rådet om möjliggörarens funktion och roll i offentliga institutioner som bedriver brottslig verksamhet med anknytning till kriminella nätverk. Den drog slutsatsen att även om antalet möjliggörare antas vara begränsat i Sverige har de påträffats inom alla undersökta sektorer. Sådana möjliggörare är mycket eftertraktade av kriminella nätverk. I synnerhet kräver Brottsförebyggande rådet att arbetsgivare ges utökade befogenheter för att granska eller utreda anställda¹⁰⁹. I ett annat arbetsområde förbereder Brottsförebyggande rådet en rapport om hur systemhotande aktörer använder otillåten påverkan mot politiskt valda företrädare. En slutrapport med konkreta rekommendationer ska vara färdig senast den 1 april 2025¹¹⁰. En interimrapport, baserad på en förtroendeundersökning av politiker, visade att minst en av tio valda företrädare varje år exponeras för en sådan systemhotande aktör, medan 3 % av de svarande rapporterade att de hade kommit i kontakt med någon form av

¹⁰² Ekobrottsmyndigheten (2023), Årsredovisning 2023, s. 42–44. Riksrevisionen noterade till exempel att Ekobrottsmyndigheten misslyckades med sin interna kontroll och rekommenderade att den bättre strukturerar sin övergripande planering och fördelning av resurser på ett effektivare sätt. Som svar på denna rekommendation har till exempel myndigheten för ekonomisk brottslighet ändrat sin förvaltningsstruktur med koppling till lokala åklagarmyndigheter.

¹⁰³ Eppo (2024), *Effektivare brottsbekämpning genom Sveriges deltagande i Eppo* och Sveriges regering (2024), *Regeringen överlämnar proposition om svenskt deltagande i den Europeiska åklagarmyndigheten (Eppo)*.

¹⁰⁴ Information från Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten i samband med besöket i Sverige.

¹⁰⁵ Information som mottagits inom ramen för landsbesöket i Sverige av Åklagarmyndigheten och 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 12–13.

¹⁰⁶ Polismyndigheten uppger att det är ovanligt att se ett fristående korruptionsfall som uppenbarligen är kopplat till organiserad brottslighet. Ibland finns dock tecken på korruption under utredningar som rör organiserad brottslighet. Information från åklagarmyndigheten och polisen i samband med besöket i Sverige.

¹⁰⁷ Information som mottagits inom ramen för landsbesöket i Sverige av Åklagarmyndigheten och 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 12–13.

¹⁰⁸ Detta inbegriper fall av anställda inom polisen eller andra statliga organ som av olika skäl vidarebefordrar information till organiserade kriminella grupper. Framför allt rapporteras det att det faktum att brottet ”grovt åsidosättande av tjänsteplikt” har lagts till på senare tid visar sig vara användbart för att väcka åtal i dessa fall. Information från Åklagarmyndigheten och Avdelningen för särskilda utredningar i samband med besöket i Sverige. Dessutom tyder ny akademisk forskning på att korruptionsrisken i Sverige i viss mån underskattas, särskilt när det gäller former som nepotism. Wittberg, E. (2023), *Corruption risks in a mature democracy*.

¹⁰⁹ Möjliggörarnas uppgifter sträcker sig från att överföra insiderinformation till att manipulera upphandlingsförfaranden, medan möjliggörarna själva kan variera från pressade familjemedlemmar till ”yrkesmässiga” möjliggörare som finns på lönelistan för flera kriminella grupper. Brottsförebyggande rådet (2024), *Möjliggörare för kriminella nätverk – Om möjliggörare i kommunal, statlig och privat sektor*.

¹¹⁰ Brottsförebyggande rådet (2024), *Otillåten påverkan av systemhotande aktörer och Sveriges bidrag till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen*, s. 10.

korruption¹¹¹. En kompletterande studie om hur organiserad brottslighet använder skalbolag för att tillförskansa sig offentliga medel på ett olagligt sätt beställdes också av Brottsförebyggande rådet. Studien ska vara avslutad i oktober 2025¹¹². Regeringen har också antagit sin första nationella strategi någonsin mot organiserad brottslighet som omfattar särskilda åtgärder i samband med korruption, infiltration av den offentliga sektorn och bekämpning av otillåten påverkan. I strategin betonas vikten av att öka medvetenheten¹¹³.

Vissa brister i de etiska riktlinjerna för tjänstemän på högsta nivå kvarstår, och de etiska riktlinjerna för alla tjänstemän håller fortfarande på att uppdateras. Sverige förlitar sig på en stark öppenhetskultur när det gäller hanteringen av möjliga intressekonflikter och etiska överträdelser. Den uppdaterade handboken fortsätter att ge vägledning för tjänstemän på högsta nivå om ämnen som regler om intressekonflikter, restriktioner när man lämnar sin tjänst eller regler om resor¹¹⁴. Även om den inte är rättsligt bindande och inte omfattar tillsyn¹¹⁵, ger Grecos handbok tillräcklig etisk vägledning till tjänstemän på hög nivå¹¹⁶. De etiska riktlinjerna för alla tjänstemän är dock fortfarande under översyn. Både utbildning om etik och en funktion för integritetsrådgivning för ministrar finns kvar, även om det inte finns någon central oberoende integritetsrådgivare eller kommitté¹¹⁷. Utbildningen om integritet omfattar en introduktionsutbildning för alla offentligt anställda, som funnits på nätet sedan juli 2023¹¹⁸.

Redovisningskraven för statsråd omfattar inte betydande skulder. Ministrar och statssekreterare är skyldiga att redovisa sina ekonomiska intressen. Uppgifterna måste bestyrkas med genom utdrag från banker och/eller börsmäklare. Dessa kontrolleras av Regeringskansliet och kan på begäran lämnas ut till allmänheten¹¹⁹. Som även angetts i tidigare rapporter om rättsstatsprincipen¹²⁰ omfattar redovisningen inte information om betydande skulder eller information om makar och vissa familjemedlemmar. Det finns ingen systematisk kontroll av redovisningen, och olika kategorier av tjänstemän, såsom högre

¹¹¹ Uppgifterna baserades på en förtroendeundersökning som genomfördes 2022. Brottsförebyggande rådet (2023), *Utsatthet bland förtroendevalda – Otillåten påverkan av systemhotande aktörer*.

¹¹² Sveriges regering (2024), *Uppdrag att studera hur bolag används som brottsverktyg av aktörer i den kriminella miljön*.

¹¹³ Detta inbegriper korshänvisningar till den framtida handlingsplanen mot korruption. Sveriges regering (2024), *Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet*.

¹¹⁴ Grecos femte utvärderingsomgång – andra efterlevnadsrapporten, rekommendation ii, punkterna 14–22 och bidrag från Sverige till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 9.

¹¹⁵ Grecos femte utvärderingsomgång – andra efterlevnadsrapporten, rekommendation ii, punkterna 14–22 och 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 14.

¹¹⁶ Samtidigt som Greco uppger att dokumentet skiljer sig från en regelbunden, konsoliderad uppförandekod som omfattar tjänstemän på hög nivå och politiska befattningshavare, anser Greco ändå att det är tillräckligt för att uppfylla en rekommendation som syftar till att ge etisk vägledning till tjänstemän på hög nivå.

Grecos femte utvärderingsomgång – andra efterlevnadsrapporten, rekommendation ii, punkterna 14–22 och 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 14.

¹¹⁷ 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om läget i Sverige, s. 14.

¹¹⁸ Bidrag från Sverige till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 8, och 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 14–15.

¹¹⁹ Greco, femte utvärderingsrundan – Efterlevnadsrapport, rekommendation viii, punkterna 50–52.

¹²⁰ 2022 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 11, och 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 14.

tjänstemän inom brottsbekämpning, behöver inte redovisa tillgångar¹²¹. Regeringen har inga planer på att ytterligare ändra systemet för redovisning av tillgångar¹²², trots Grecos pågående rekommendation¹²³.

Diskussionen om regleringen av lobbyverksamhet fortsätter, och ämnet diskuteras i en parlamentarisk kommitté. Det finns fortfarande inga regler om hur man ska samarbeta med lobbyister och om avslöjande av kontakter med lobbyister, vilket även Greco signalerar¹²⁴. En parlamentarisk kommitté som ser över regler om insyn och transparens i finansiering av politiska partier har också i uppdrag att överväga om det finns ett behov av att stärka insynen i kontakter mellan politiska beslutsfattare och lobbyister. Kommittén har ett brett mandat att behandla denna fråga och rapportera om sitt arbete senast den 15 februari 2025¹²⁵.

Utvärderingen av karantänsreglerna slutfördes och den relevanta rekommendationen från 2023 års rapport om rättsstatsprincipen genomfördes fullt ut. I 2023 års rapport om rättsstatsprincipen fick Sverige följande rekommendation: ”Omfattningen, effekterna och genomförandet av karantänsregler för personer i ledande befattningar i staten bör utvärderas.”¹²⁶ En kommitté, som tillsattes av regeringen 2022 för att utvärdera befintliga karensbestämmelser, slutförde sitt arbete i augusti 2023¹²⁷. I kommitténs utvärdering drogs slutsatsen att reglerna¹²⁸, även om de är relativt begränsade, har tjänat sitt syfte, särskilt eftersom de också har skapat en självreglerande effekt och ökat medvetenheten bland personer med de allra högsta befattningarna. Kommittén har rekommenderat att den tidsperiod om tolv månader som restriktioner längst kan bestämmas till behålls (eftersom den framstår som ändamålsenlig och balanserad). Den ansåg inte heller att det var nödvändigt att införa sanktioner eftersom alla beslut om restriktioner från Nämnden för prövning av statsråds och vissa andra befattningshavares övergångsrestriktioner i allmänhet följdes. Dessutom anses granskningen av massmedier och självregleringseffekten vara tillräckligt avskräckande. Kommittén har övervägt en utökning av den personkrets som omfattas av

¹²¹ Om det är nödvändigt med hänsyn till förekomsten av insiderinformation inom en myndighet får regeringen besluta att de som ingår i myndighetsledningen ska vara skyldiga att redovisa sina innehav av finansiella instrument. I sådana fall omfattas högre offentliga tjänstemän på central nivå, t.ex. chefer för centrala verkställande myndigheter, generalsekreterare, generaldirektörer osv. av redovisningsskyldigheten. Myndigheten får i sin tur besluta att andra anställda och entreprenörer som har tillgång till insiderinformation som en del av sin anställning ska omfattas av samma redovisningsskyldighet. Jfr Resultattavla för rättskipningen i EU 2024, diagrammen 60, 61 och 62.

¹²² Information från Justitiedepartementet i samband med besöket i Sverige.

¹²³ Greco, femte utvärderingsrundan – Efterlevnadsrapport, rekommendation viii, punkterna 40–45.

¹²⁴ Greco, femte utvärderingsrundan – Utvärderingsrapport, rekommendation v, punkterna 51–52 och Greco, femte utvärderingsrundan – Efterlevnadsrapport, rekommendation v, punkt 37.

¹²⁵ Sveriges regering (2023), *Förstärkt insyn och transparens i finansieringen av politiska partier* (2023:88). Underlag från Sverige till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 9, samt information från Justitiedepartementet i samband med besöket i Sverige. Se också 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 15.

¹²⁶ 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 15–16.

¹²⁷ Sveriges regering (2023), *Övergångsrestriktioner – ökat förtroende för offentlig verksamhet*. Betänkande av Utredningen om övergångsrestriktioner i offentlig verksamhet.

¹²⁸ Enligt den gällande lagen om statsråds och statssekreterares övergång till annan verksamhet måste statsråd och statssekreterare anmäla till Nämnden för prövning av statsråds och vissa andra befattningshavares övergångsrestriktioner om de börjar ett nytt uppdrag eller en ny anställning i den privata sektorn inom 12 månader efter att anställningen avslutades. Se också 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 15–16.

restriktionslagens bestämmelser, närmare bestämt myndighetschefer som generaldirektörer, och att möjligheten att utvidga tillämpningsområdet ska ges till arbetstagare i lägre befattningar som utför kritiska funktioner¹²⁹. Regeringen överväger resultaten av undersökningen och har ännu inte tagit ställning till framtida lagstiftningsändringar (eller andra ändringar) av karensreglerna¹³⁰. Under 2023 mottog Nämnden för prövning av statsråds och vissa andra befattningshavares övergångsrestriktioner sammanlagt 43 rapporter – en betydande ökning från tidigare år på grund av det regeringsskifte som ägde rum under denna period. I nio av dessa fall införde nämnden restriktioner i fråga om innehållet i den framtida sysselsättningen¹³¹. Eftersom utvärderingen är slutförd och regeringen håller på att granska uppföljningen av sina slutsatser anses rekommendationen från 2023 års rapport om rättsstatsprincipen ha genomförts fullt ut.

En parlamentarisk kommitté granskar bristerna i insynen inom ramen för finansiering av politiska partier. Såsom noteras i 2023 års rapport om rättsstatsprincipen¹³² fortsätter en parlamentarisk undersökningskommitté att se över bestämmelsen om insyn i finansieringen av politiska partier. Resultaten förväntas vara klara senast den 15 februari 2025¹³³. De huvudämnena som diskuteras omfattar förtydliganden när det gäller anonyma donationer, huruvida partiernas bokföring också bör omfatta utgifter, tillgångar och skulder (och inte bara intäkter), reglerna för revision och ett eventuellt förbud mot utländska bidrag¹³⁴. Kammarkollegiet, som ansvarar för tillsynen över finansiering av politiska partier, initierade totalt åtta tillsynsärenden 2023¹³⁵. Informationen om finansiering av politiska partier finns allmänt tillgänglig på Kammarkollegiets webbplats.

Lagen om visselblåsare håller på att genomföras. Den lag som trädde i kraft i december 2021 syftar till att införliva EU:s direktiv om skydd av visselblåsare¹³⁶ och är tillämplig på privata och offentliga organisationer¹³⁷. Polismyndigheten uppger att enbart ett fåtal av de inrapporterade ärendena från visselblåsare har rört misstankar om korruption, även om detaljerade disaggregerade uppgifter om detta ämne inte finns tillgängliga¹³⁸.

Kommuner och regioner anses löpa större risk för korruption, medan olika initiativ syftar till att ta itu med korruptionsrisker inom området offentlig upphandling. Företagens inställning till korruption i EU visar att 27 % av företagen i Sverige (EU-genomsnittet är 27 %) anser att korruption har hindrat dem från att vinna en offentlig

¹²⁹ Sveriges regering (2023), *Övergångsrestriktioner – ökat förtroende för offentlig verksamhet*. Betänkande av Utredningen om övergångsrestriktioner i offentlig verksamhet.

¹³⁰ Information från Justitiedepartementet i samband med besöket i Sverige.

¹³¹ Nämnden för prövning av statsråds och vissa andra befattningshavares övergångsrestriktioner (2024), *Verksamhetsredogörelse för Nämnden för prövning av statsråds och vissa andra befattningshavares övergångsrestriktioner 2023*.

¹³² 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 16.

¹³³ Underlag som mottagits från Sverige till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 9.

¹³⁴ Uppgifter från den svenska regeringen i samband med besöket i Sverige.

¹³⁵ Antalet ärenden minskade från en exceptionellt hög nivå på 18 ärenden år 2022. Kammarkollegiet (2024), *Årsredovisning 2023*, s. 36–37.

¹³⁶ Direktiv (EU) 2019/1937 om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten.

¹³⁷ Lag (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden.

¹³⁸ Statskontoret (2023), *Steg för steg – Myndigheternas arbete mot korruption är under utveckling. Slutrapport*, s. 61 och information som mottagits inom ramen för landsbesöket i Sverige från Polismyndigheten och Avdelningen för särskilda utredningar.

upphandling eller ingå ett offentligt upphandlingskontrakt i praktiken under de senaste tre åren¹³⁹. Offentlig upphandling är fortfarande ett av de största riskområdena för korruption, och det civila samhället förespråkar ökad transparens¹⁴⁰. Polismyndigheten noterade också flera ärenden kopplade till upphandling och inom byggsektorn¹⁴¹. En undersökningskommitte¹⁴² rekommenderade regeringen att införa en gemensam databas för att möjliggöra bättre tillbörlig aktsamhet och tillämpning av uteslutningsgrunder för att förhindra att olämpliga leverantörer tilldelas offentliga kontrakt¹⁴³. Utöver detta genomförde Statskontoret en undersökning om den övergripande risken för korruption i svenska regioner och kommuner¹⁴⁴. Undersökningen visade att kommunala organ måste stärka sina insatser för att bekämpa korruption för att effektivt hantera både nya och gamla risker. Enligt undersökningen har kommunerna framför allt en alltför snäv bild av vad korruption är, och den verkar därför vara underrapporterad på lokal och regional nivå¹⁴⁵.

III. MEDIERNAS MÅNGFALD OCH OBEROENDE

Det svenska regelverket för mediernas mångfald återfinns i författningen¹⁴⁶ och annan lag¹⁴⁷. Yttrandefriheten garanteras enligt regeringsformen, yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen, som även skyddar tillgången till information. Den svenska medietillsynsmyndigheten, Mediemyndigheten, bildades genom en sammanslagning mellan Myndigheten för press, radio och tv och Statens medieråd, och verkar i överensstämmelse med grundlagen¹⁴⁸. Radio- och TV-lagen garanterar tillgången till information om ägarstrukturen hos leverantörer av audiovisuella medietjänster och radiotjänster¹⁴⁹.

Den omstrukturerade nationella tillsynsmyndigheten, Mediemyndigheten, har fått nya uppgifter. Efter en undersökning som beställts av regeringen¹⁵⁰ slogs den oberoende medietillsynsmyndigheten för press och radio och tv¹⁵¹ officiellt ihop med Statens medieråd den 1 januari 2024¹⁵². Den sammanslagna enheten, numera Mediemyndigheten, fortsätter med de tidigare separata medietillsynsuppgifterna och vissa specialistfunktioner som rör

¹³⁹ Flash Eurobarometer 543: *Businesses' attitudes towards corruption in the EU* (2024). Detta är detsamma som EU-genomsnittet.

¹⁴⁰ Uppgifter från Transparency International i samband med besöket i Sverige.

¹⁴¹ Uppgifter från polismyndigheten i samband med besöket i Sverige.

¹⁴² Som angetts i 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 17.

¹⁴³ Sveriges regering (2023), *En samordnad registerkontroll för upphandlande myndigheter och enheter* samt uppgifter från Sverige för 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 10.

¹⁴⁴ 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 16.

¹⁴⁵ Vissa lokala myndigheter signalerar eller följer inte vissa beteenden som i allmänhet betraktas som korruption. Statskontoret (2023), *Nya utmaningar och gamla problem – Om korruption i kommuner och regioner*, 2023:13.

¹⁴⁶ Den svenska författningen består av fyra grundlagar: regeringsformen, successionsordningen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

¹⁴⁷ Radio- och tv-lagen.

¹⁴⁸ Relevanta delar av författningen: regeringsformen och yttrandefrihetsgrundlagen.

¹⁴⁹ Sverige ligger på tredje plats i Reportrar utan gränsers internationella pressfrihetsindex för 2024, vilket är en placering högre än föregående år.

¹⁵⁰ Sveriges regering (2022), *Inordnande av Statens medieråd i Myndigheten för press, radio och tv*, Ds 2022:17. 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om läget i Sverige, s. 18.

¹⁵¹ Den svenska medietillsynsmyndighetens oberoende har skydd i grundlagen (regeringsformen, 12 kap. 2 §.).

¹⁵² Mediemyndigheten (2024) Välkommen till vår nya webbplats, European Platform of Regulatory Authorities (2024) *The Swedish Agency for the Media: merger of the MPRT and the SMC*.

exempelvis barns och ungdomars användning av medier¹⁵³. Syftet är att tillhandahålla effektivare tjänster inom samma struktur på ett samordnat sätt¹⁵⁴. Budgeten och personalresurserna för Mediemyndigheten har ökats något för att hantera nya uppgifter oberoende av sammanslagningen, såsom övervakning av journalisters säkerhet utöver en ny satsning för medie- och informationskunnighet och enligt lagen om digitala tjänster¹⁵⁵. Myndigheten tar också emot och behandlar ansökningar om ekonomiskt stöd enligt den nyligen antagna lagen om mediestöd. Stödet förvaltas av Mediestödsnämnden, ett oberoende organ inom Mediemyndigheten¹⁵⁶. Lagen om mediestöd omfattar ett mer teknikneutralt stödsystem jämfört med det tidigare ekonomiska stödsystemet¹⁵⁷, men journalister har kritiserat det för att det inte i tillräcklig utsträckning garanterar mediemångfald¹⁵⁸. Regeringskansliet håller på att utarbeta ett förslag till ett tidsbegränsat utvecklingsstöd som hjälper tidskrifter att anpassa sig till nya villkor på den digitala marknaden¹⁵⁹. I övervakningsverket för mediepluralism 2024 ligger riskbedömningen kvar på en mycket låg nivå när det gäller mediemyndighetens oberoende och ändamålsenlighet¹⁶⁰.

Regeringen undersöker möjliga regler för satellitsändningar. Till följd av tidigare ändringar av radio- och TV-lagen om tillståndspåbudsperioder¹⁶¹ undersöker regeringen regler om sändningstillstånd där det finns en risk för den nationella säkerheten¹⁶². En utredning tillsatt av regeringen lämnade sina förslag i ett betänkande till Kulturministern i oktober 2023. Den föreslog att ett krav på tillstånd skulle införas för alla tv- och radiosändningar via satellit, med undantag för public service. Dessa tillstånd skulle kunna återkallas på vissa villkor¹⁶³. Betänkandet har varit föremål för ett remissförfarande och Regeringskansliet förväntar sig att utarbeta ett förslag under hösten 2024¹⁶⁴. Även om den nationella tillsynsmyndigheten i stort sett instämmer i de föreslagna kraven i sina svar föreslår intressenter inom mediesektorn att andra lösningar ska undersökas, eftersom de anser att de planerade tillståndskraven skulle begränsa yttrandefriheten¹⁶⁵. När det gäller mediekoncentration har Sverige ingen sektorsspecifik lagstiftning¹⁶⁶ och marknaden kännetecknas av en hög koncentrationsnivå på

¹⁵³ Förordning med instruktion för Mediemyndigheten (2023) SFS 2023:844.

¹⁵⁴ Det förekom inga uppsägningar, vilket framgår av den skriftliga information som Kulturdepartementet lämnade inom ramen för landsbesöket 2024.

¹⁵⁵ Information från Kulturdepartementet, pressen och Mediemyndigheten (tidigare Myndigheten för press och radio och tv) inom ramen för landsbesöket 2024. Sveriges regering (2024) *Mediemyndigheten ges i uppdrag att genomföra nationell satsning för stärkt medie- och informationskunnighet inom AI-driven desinformation*. Sveriges regering (2024) *Stärkt skydd för journalister mot hot och hat*.

¹⁵⁶ Uppgifter från Sverige till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 13.

¹⁵⁷ Mediemyndigheten (2024) *218 ansökningar - nya mediestödet*.

¹⁵⁸ Svenska journalistförbundet (2023) *Risker i förordningen för nytt mediestöd*.

¹⁵⁹ Sveriges regering (2024) *Utredare föreslår tidsbegränsat utvecklingsstöd till tidskrifter*.

¹⁶⁰ Övervakningsverket för mediepluralism 2024, landsrapport för Sverige, s. 11.

¹⁶¹ Som angetts i 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 19.

¹⁶² Sveriges regering (2022), *Återkallelse av sändningstillstånd med hänsyn till Sveriges säkerhet*, Ds 2022:20.

¹⁶³ Sveriges regering (2023), *Sveriges säkerhet i etern*, SOU 2023:63.

¹⁶⁴ Uppgifter från Sverige till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 14. Uppgifter från Statsrådsberedningen som en uppföljning till landsbesöket 2024.

¹⁶⁵ Se remissvar från Mediemyndigheten, Svenska journalistförbundet, Tidningsutgivarna och Publicistklubben, Sveriges regering (2024), remiss av betänkandet Sveriges säkerhet i etern (SOU 2023:63).

¹⁶⁶ Generella konkurrensregler gäller för mediekoncentration och sammanslagningar.

marknaderna för tidningar och radio och tv¹⁶⁷. I övervakningsverktyget för mediepluralism 2024 anges fortfarande en hög risknivå för medieleverantörernas mångfald i Sverige¹⁶⁸.

Public service-mediernas politiska oberoende har stärkts och ytterligare insatser på detta område planeras fortfarande av regeringen. En särskild parlamentarisk kommitté utsedd av regeringen lade fram en rapport i maj 2024 med förslag på sätt att stärka och komplettera de redan solida skyddsåtgärderna mot regeringens och politikernas inblandning i public service-medier¹⁶⁹. Regeringen kommer att beakta dem när den utarbetar ett nytt förslag för nästa år¹⁷⁰. Under tiden har de svenska public service-mediernas bolagsordning reviderats, vilket innebär att ledamöter i deras styrelser inte får ha partipolitiska uppdrag. Ändringen återspeglar en redan etablerad praxis när det gäller deras utnämningar¹⁷¹. För att ytterligare stärka public service-mediernas oberoende av politiskt inblandning har en annan ändring av förordningen om förhandsprövning av tjänster hos public service-företagen trätt i kraft¹⁷². Detta gäller godkännandeförfarandet för potentiella nya tjänster som ska tillhandahållas av svenska public service-medier. Det slutliga beslutet om en förhandsprövning fattas nu av Mediemyndigheten i stället för regeringen¹⁷³. Public service-företagen har varit föremål för beslutat att skära ned sina kostnader¹⁷⁴. För närvarande fortsätter dock övervakningsverktyget för mediepluralism 2024 att rapportera om en fortsatt mycket låg risk angående public service-mediernas oberoende¹⁷⁵.

Offentlighetsprincipen garanterar bred tillgång till information, och en utredning ser över det nuvarande grundlagsskyddet av söktjänster i den privata sektorn. Den svenska tryckfrihetsförordningen, en av Sveriges grundlagar, har nyligen erkänts av Unescos världsarvregister som världens första lag som garanterar fri spridning av information. Den anses fungera väl på det hela taget¹⁷⁶, även om journalister noterar att det fortfarande ibland är svårare att få tillgång till digitala handlingar än handlingar på papper¹⁷⁷. Samtidigt har det potentiella missbruket av en annan grundlag – yttrandefrihetsgrundlagen – när det gäller att göra information tillgänglig för allmänheten nyligen hamnat i fokus¹⁷⁸. En särskild utredare

¹⁶⁷ *Euromedia Ownership Monitor* (2022) Landrapport av Jonas Ohlsson, Tobias Lindberg och Ulrika Facht.

¹⁶⁸ Övervakningsverktyget för mediepluralism 2024, landsrapport för Sverige, s. 12.

¹⁶⁹ Som förutsetts i 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 19. Enligt Europaparlamentets Flash Eurobarometer: News & Media Survey 2023, *Sweden is among top 3 Member States where citizens demonstrate the highest trust in public TV and radio stations (incl. online), although the level of trust has slightly decreased between 2022 and 2023*.

¹⁷⁰ Sveriges regering (2024) *Kulturministern tog emot public service-kommitténs betänkande*.

¹⁷¹ Sveriges regering (2023) *Regeringen säkerställer public service-företagens oberoende från partipolitik*. Uppgifter från Sverige till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 14.

¹⁷² Förordning (2019:1256) om förhandsprövning av tjänster hos public service-företagen.

¹⁷³ Regeringen tillsatte en utredning i mars 2021 för att granska systemet, enligt 2022 års rapport om rättsstatsprincipen, landskapitel om rättsstatssituationen i Sverige, s. 14. Det nya förfarandet har ännu inte använts i praktiken.

¹⁷⁴ Information från Sveriges television (SVT), Sveriges radio (SR) och Sveriges utbildningsradio (UR) i samband med landsbesöket 2024. Svenska journalistförbundet (2024) *"Chockartat besked" – 180 tjänster försvinner på SR*.

¹⁷⁵ Övervakningsverktyget för mediepluralism 2024, landsrapport för Sverige, s. 16.

¹⁷⁶ Som angetts i 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 14.

¹⁷⁷ Information från Journalistförbundet i samband med landsbesöket 2024. 2021 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om läget i Sverige, s. 11.

¹⁷⁸ SR (2024) *Åklagare: Gängen är flitiga konsumenter av offentlighetsprincipen*, Aftonbladet (2024) *Polischef: Offentlighetsprincipen är omodern*.

tillsattes av Justitiedepartementet i oktober 2023 för att ska se över grundlagsskyddet i den privata sektorn för söktjänster som offentliggör personuppgifter, inklusive enskilda personers adress, telefonnummer, civilstånd och andra uppgifter som rör enskildas personliga förhållanden¹⁷⁹. Oron är att sådan information kan användas av kriminella för att välja ut och kartlägga brottsoffer¹⁸⁰. I övervakningsverktyget för mediepluralism 2024 ligger riskbedömningen kvar på en låg nivå när det gäller skyddet av rätten till information¹⁸¹.

Svenska journalister har överlag fortsatt gynnsamma arbetsvillkor. Övervakningsverktyget för mediepluralism 2024 finner att det svenska mediasystemet har en långvarig lagstiftningstradition som främjar mediefrihet med en låg risknivå när det gäller skyddet av yttrandefriheten. Det har inte förekommit några observerbara kränkningar av tryckfriheten och yttrandefriheten på grund av den grundlagsändring som kriminaliserar ”utlandsspioneri”, vilket rapporterades i 2023 års rapport om rättsstatsprincipen¹⁸². Sedan offentliggörandet av 2023 års rapport om rättsstatsprincipen har inga nya varningar registrerats på Europarådets plattform för att främja skydd för journalistik och journalisters säkerhet¹⁸³. Plattformen Mapping Media Freedom har identifierat fyra varningar¹⁸⁴. Från de berörda parterna har farhågor framförts om den s.k. förtalsombudsmannen, som drivs av en svensk aktivist och underlättar stämningar och kan ses som ett försök att tysta journalister¹⁸⁵. I augusti 2023 trädde straffrättsliga lagändringar i kraft¹⁸⁶ så att det blev en försvårande omständighet om ett brott har begåtts mot en person på grund av att han eller hon, eller någon närstående, har varit yrkesverksam inom nyhetsförmedling eller annan journalistik¹⁸⁷. Detta har till stor del välkomnats av medieaktörer¹⁸⁸. För att stödja journalister har regeringen anslagit 1 miljon kronor till Brottsofferjouren Sverige för att bygga upp en nationell kontaktpunkt för journalister som behöver skydd¹⁸⁹. Samtidigt har polisen utökat samarbetet med tidningsutgivare¹⁹⁰ för att förebygga brott mot journalister¹⁹¹. Av Polismyndighetens

¹⁷⁹ Sveriges regering (2023) *Ett förstärkt skydd för personuppgifter på tryck- och yttrandefrihetsområdet*. I avvaktan på att omprövningen avslutas meddelade kammarrätten i Stockholm den 13 mars 2024 en dom där den fann att det måste göras en avvägning mellan intresset av integritetsskydd och de grundlagsskyddade rättigheter som gäller för innehavare av frivilliga utgivningsbevis. Kammarrätten i Stockholm (2024), pressmeddelande om mål 6027–23.

¹⁸⁰ Sveriges regering (2024) *Ett förstärkt skydd för personuppgifter på tryck- och yttrandefrihetsområdet*, Dir 2023:145, s. 9.

¹⁸¹ Övervakningsverktyget för mediepluralism 2024, landsrapport för Sverige, s. 10. 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om läget i Sverige, s. 10.

¹⁸² Övervakningsverktyget för mediepluralism 2024, landsrapport för Sverige, s. 10. 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om läget i Sverige, s. 20.

¹⁸³ Europarådets plattform för att främja skyddet av journalistik och journalisters säkerhet – Sverige.

¹⁸⁴ Varningarna omfattar en civilrättslig stämningsansökan mot en svensk konsumentpublikation, en varning om ”osäkert innehåll” som utfärdats till en svensk mediekanal på sociala medier och ett hot på nätet mot en tv-nyhetsredaktion. Det europeiska centrumet för press- och mediefrihet, *Mapping media freedom*.

¹⁸⁵ Bidrag från Civil Liberties Union for Europe till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 9 och uppgifter från Medieombudsmannen och Journalistförbundet i samband med 2024 års landsbesök. I detta sammanhang gav Journalistförbundet stöd till en journalist under en rättegång i oktober 2023 – Journalisten (2023) *Lugnt när stämning mot Expo-reporter togs upp i tingsrätten*.

¹⁸⁶ Som angivits enligt planen i 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 20.

¹⁸⁷ Sveriges regering (2023), *Skärpt syn på brott mot journalister och vissa andra samhällsnyttiga funktioner*.

¹⁸⁸ Information från Tidningsutgivarna och Journalistförbundet i samband med landsbesöket 2024. Svenska journalistförbundet (2023) *Glädjande besked om ökat straffrättsligt skydd för journalister*.

¹⁸⁹ Sveriges regering (2024) *Stärkt skydd för journalister mot hot och hat*.

¹⁹⁰ Som angivits i 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 20.

slutredovisning av regeringsuppdraget att bekämpa demokratihotande hatbrott, där även journalister ingår, framgår att ett antal möten och ett pilotprojekt har genomförts på regional och lokal nivå för att skapa ett långsiktigt och stabilt samarbete mellan Polismyndigheten och nyhetsredaktionerna¹⁹².

IV. ANDRA INSTITUTIONELLA FRÅGOR SOM RÖR KONTROLLER OCH MOTVIKTER

Sverige har ett parlamentariskt styrelseskick med enkamarsystem, där ett lagråd på förhand kontrollerar om en författning är förenlig med grundlagen, medan domstolarna i konkreta fall kan granska grundlagsenligheten i efterhand. Motioner kan läggas fram av riksdagsledamöter och propositioner kan läggas fram av regeringen. I praktiken dominerar propositioner. Justitiekanslern, Riksdagens ombudsmän, Jämställdhetsombudsmannen och Institutet för mänskliga rättigheter spelar en viktig roll i systemet för kontroller och motvikter och för att upprätthålla de grundläggande rättigheterna.

Regeringen undersöker uppföljningen av en rapport från en kommitté med företrädare för alla partier om en eventuell ändring av grundlagen för att hantera allvarliga fredstida kriser. I november 2023 lade en parlamentariskt sammansatt kommitté fram sitt betänkande om huruvida det finns ett behov av att utvidga regeringens normgivningskompetens för att vidta lagstiftningsåtgärder utanför de normala lagstiftningsprocesserna i allvarliga fredstida kriser¹⁹³. Kommittén föreslog särskilda bestämmelser om vidtagande av åtgärder i allvarliga fredstida kriser som skulle införas i grundlagen, vilket skulle göra det möjligt för riksdagen att vid behov ge regeringen särskilda befogenheter att vidta sådana åtgärder¹⁹⁴. Reglerna bör fastställas så att de endast kan tillämpas när det finns ett starkt stöd i riksdagen. Enligt förslaget skulle ett aktiveringsbeslut från parlamentet krävas för att regeringen ska ha särskilda befogenheter¹⁹⁵. I undantagsfall kan regeringen fatta aktiveringsbeslutet¹⁹⁶. Aktiveringsbeslutet innebär dels att riksdagen kan delegera föreskriftsrätt till regeringen¹⁹⁷, dels att regeringen i undantagsfall kan anta tidsbegränsade föreskrifter på lagområdet utan bemyndigande i lag, som kan ändras eller upphävas av riksdagen¹⁹⁸. Vissa berörda parter ansåg dock att det behövdes starkare

¹⁹¹ Information från Tidningsutgivarna i samband med landsbesöket 2024.

¹⁹² Polismyndigheten (2023) *Hatbrott och andra brott som hotar demokratin - Slutredovisning*, s. 14–15.

¹⁹³ Sveriges regering (2023), *Stärkt konstitutionell beredskap*.

¹⁹⁴ Sveriges regering (2023), *Stärkt konstitutionell beredskap*, s. 34–35.

¹⁹⁵ För att regeringen ska ha särskilda befogenheter enligt förslaget kan ett aktiveringsbeslut fattas av riksdagen om detta krävs på grund av en allvarlig fredstida kris. Aktiveringsbeslutet bör fattas med minst tre fjärdedelar av rösterna. A.a.

¹⁹⁶ Regeringen kan endast fatta ett aktiveringsbeslut om det inte är möjligt att invänta ett beslut från riksdagen, till exempel om det behövs nya lagstiftningsbestämmelser före dagens slut eller i en situation där riksdagen tillfälligt inte kan utföra sina uppgifter. Regeringens beslut måste läggas fram för parlamentet för granskning så snart som möjligt. Sveriges regering (2023), *Stärkt konstitutionell beredskap*, s. 34–35.

¹⁹⁷ Riksdagen skulle kunna delegera föreskriftsrätt till regeringen som under krigsförhållanden, och därigenom anta lagar som tillåter regeringen att anta bestämmelser om exempelvis inköp, anställning, inskränkningar i den fria rörligheten och andra frågor som omfattas av det obligatoriska lagstiftningsområdet. A.a.

¹⁹⁸ Detta skulle vara avsett för de mest akuta skedena av en kris, när det finns ett akut behov av nya rättsliga bestämmelser och om väntan på riksdagens övervägande av ett lagstiftningsförslag skulle få allvarliga konsekvenser. Regeringens rättsliga bestämmelser måste gälla i högst tre månader och måste läggas fram för riksdagens granskning så snart som möjligt. Riksdagen bör när som helst kunna besluta att regeringen inte längre ska ha särskilda befogenheter att anta bestämmelser. Dessutom skulle den inte förlora någon av sina lagstiftningsbefogenheter och kan alltid ändra eller upphäva regeringens bestämmelser. Sveriges regering (2023), *Stärkt konstitutionell beredskap*, s. 34–35.

skyddsåtgärder i fråga om regeringens mandat att agera självständigt, en tydligare definition av en allvarlig fredstida kris och säkerställande av ett tillräckligt skydd av de grundläggande rättigheterna i en allvarlig fredstida kris¹⁹⁹.

Regeringens hantering av lagstiftningsprocessen har genomgått en parlamentarisk översyn eftersom berörda parter och konstitutionella granskningsnämnder uttrycker oro över påskyndandet av det förberedande lagstiftningsarbetet. I december 2023 offentliggjorde riksdagens konstitutionsutskott en rapport om granskningen av utförandet av ministeruppgifter och hanteringen av regeringens verksamhet, där bland annat regeringens planering av lagstiftningsprocessen sågs över²⁰⁰. De granskade stegen gällde den formella remisstiden, tidpunkten för Lagrådets granskning av lagstiftningen, tiden mellan Lagrådets synpunkter och regeringens beslut om ett förslag samt tiden mellan regeringens beslut om förslaget och dess ikraftträdande²⁰¹. Redan i september 2023 tillkännagav regeringen avsikten att förkorta utredningstiden²⁰² för vissa lagstiftningsinitiativ genom att inrätta en process för att utse prioriterade utredningar som leds av erfarna utredare. Den ökade takten i lagstiftningsinitiativen och de risker det medför för väl genomtänkta och balanserade lagförslag togs upp av ett antal intressenter²⁰³, Institutet för mänskliga rättigheter²⁰⁴ samt Lagrådet²⁰⁵. När det gäller den konstitutionella granskningen av lagstiftningsförslag lade

¹⁹⁹ Se särskilt remissvaren från Institutet för mänskliga rättigheter, Internationella juristkommissionens svenska sektion och Civil Rights Defenders. Sveriges regering (2023) Remiss av SOU 2023:75 *Stärkt konstitutionell beredskap*.

²⁰⁰ I Sverige uppfattar endast 6 % av de undersökta företagen lagstiftningens kvalitet och de ofta förekommande lagändringarna som ett skäl till bristen på förtroende för investeringsskyddet. Figur 56, 2024 års resultattavla för rättsskipningen i EU.

²⁰¹ Konstitutionsutskottet hade genomfört en liknande granskning 2007 och 2015. Betänkandet visar att remisser på några dagar inte alls ägde rum under 2007 och 2015, utan i ett fåtal isolerade fall 2023. Remisstiderna på omkring tre månader ökade från 33 % våren 2007 till nästan 50 % våren 2023, medan remisstiderna på mindre än tre månader minskade från 48 % våren 2007 till 35 % våren 2023. Det hölls ingen remiss på några dagar 2007 och 2015 på några dagar, men tre hölls 2023. Den genomsnittliga längden på Lagrådets granskning av lagstiftningen har varierat utan någon tydlig trend. Perioder på mindre än en månad mellan Lagrådets granskning av lagstiftning och regeringens beslut om en proposition har blivit mindre vanligt. En liten ökning observerades i fall med en kortare period än normalt mellan beslutet om en regeringsproposition och lagens ikraftträdande. Sveriges riksdag (2023) *Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning* s. 2–3, 61–63 och information från Konstitutionsutskottet inom ramen för landsbesöket i Sverige.

²⁰² Processen för utarbetande av lagar inleds med utredningsskedet, där den aktuella frågan först ska analyseras och utvärderas, i vanliga fall av tjänstemän från det ansvariga departementet, av en utredningskommitté som är oberoende av regeringen eller av en särskild utredare (enmansutredning). Utredningen utarbetar ett utkast till lagstiftningsförslag. Rättsstatsrapporten 2020, landskapitel om läget i Sverige, s. 10.

²⁰³ Intressenterna påpekade att korta remisstider ofta tenderar att gälla för förslag som rör migration och grundläggande rättigheter. I detta sammanhang hänvisade de också till ett aktuellt exempel på en remisstid på fem veckor om förslaget om säkerhetszoner under juledigheten. Information från Civil Rights Defenders, Internationella juristkommissionen och Forum inom ramen för landsbesöket. Svenskt näringsliv betonade också den snabbare lagstiftningstakten, som påverkade den förberedande fasen och kvaliteten på propositionerna. Information från Svenskt näringsliv inom ramen för landsbesöket.

²⁰⁴ Institutet för mänskliga rättigheter är oroat över den höga lagstiftningstakten, särskilt inom kriminalpolitiken, trots att det rör sig om komplicerad lagstiftning som potentiellt skulle kunna strida mot Sveriges internationella åtaganden. Institutet anser att det är viktigt att denna lagstiftning noggrant utreds och övervägs. Bidrag från Institutet för mänskliga rättigheter som en del av ENNHRI till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 30.

²⁰⁵ I yttrandet om förslaget om säkerhetszoner påpekade Lagrådet den 15 februari 2024 att en lagrådsgranskning är obligatorisk i lagärenden och inte får göras illusorisk genom att tiden mellan lagrådsyttrandet och proposition till riksdagen görs så kort att regeringen inte kan antas ha några reella möjligheter att närmare

regeringen 2023 fram 87 lagstiftningsförslag för Lagrådet²⁰⁶, som avgav ett negativt yttrande eller allvarligt ifrågasatte sju förslag²⁰⁷. I tre av ärendena beslutade regeringen ändå att lägga fram förslagen för riksdagen och framförde argument i riksdagen till stöd för sin ståndpunkt²⁰⁸.

Institutet för mänskliga rättigheter har en säker finansiering för sin verksamhet och fortsätter att arbeta för en ackreditering på A-nivå. Efter en tid av osäkerhet om resurserna för den fortsatta verksamheten²⁰⁹ har institutet för mänskliga rättigheter nu klarhet om sin finansiering för de kommande åren²¹⁰. Institutet håller på att ansöka om ackreditering på A-nivå av Global Alliance of National Human Rights Institutions (GANHRI) och ansökan torde behandlas och bedömas hösten 2024²¹¹. I januari 2024 informerade institutet regeringen om behovet av att ytterligare förbättra genomförandet av FN:s Parisprinciper efter ett rättsligt yttrande från OSSE:s kontor för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR) och institutets ansökan om internationell ackreditering och medlemskap i GANHRI²¹². Riksdagens ombudsmän anser att de har tillräckliga resurser och att de inte

överväga vad Lagrådet har att anföra. Lagrådsremissen överlämnades till Lagrådet torsdagen den 8 februari 2024. Lagrådet kallade till föredragning måndagen den 12 februari. Regeringen tillkännagav sin avsikt att lägga fram propositionen för riksdagen den 20 februari så att den skulle träda i kraft den 28 mars 2024. Under dessa omständigheter noterade Lagrådet att granskningen framstår som endast en formalitet. Lagrådet (2024), Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2024-02-15, s. 2–3. Som svar på Lagrådets uttalande om lagstiftning lade regeringen fram propositionen för riksdagen den 5 mars och flyttade det förväntade ikraftträdandet till den 25 april 2024. Sveriges regering (2024) *Förslag om säkerhetszoner överlämnas till riksdagen*.

²⁰⁶ Lagrådet består av ledamöter från Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen. Granskningen utgör en viktig kontroll i förväg av hur lagförslaget förhåller sig till grundlagarna. Regeringen och riksdagen kan välja att inte följa Lagrådets yttrande men domstolar kan komma att beakta detta vid en senare bedömning av lagen i fråga.

²⁰⁷ Information från Statsrådsberedningen i samband med besöket i Sverige. Svenskt Näringslivs slutsatser från sin studie om alla yttranden från Lagrådet som utfärdades mellan 2006 och 2022, nämligen att i nästan vart fjärde yttrande framförs kritik och av dessa innehåller en femtedel sådan allvarlig kritik att hela eller delar av lagförslaget får betraktas som underkänt. Svenskt Näringsliv (2023) *Lagrådet - motvikt eller rundningsmärke? En granskning av Lagrådets yttranden 2006–2022*.

²⁰⁸ I de fyra återstående ärendena lämnade regeringen ett förslag till riksdagen där förslagen hade ändrats i enlighet med lagrådets uppfattning. Skriftliga uppgifter från Statsrådsberedningen i samband med besöket i Sverige.

²⁰⁹ 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 23–24.

²¹⁰ I enlighet med regeringens budgetförslag ligger anslaget till institutet för 2024 på liknande nivåer som tidigare år, med en prognos om en liten ökning 2025 och 2026. Institutet noterar att regeringen inte undantar det från det villkor som gäller för andra statliga myndigheter, nämligen att regeringen fastställer hur många och vilka lagförslag de ska avge yttranden om. Enligt institutets uppfattning skulle detta kunna leda till en indirekt kontroll av institutets resurser och verksamhet, särskilt under den höga lagstiftningstakt som för närvarande råder i Sverige. Bidrag från Institutet för mänskliga rättigheter som en del av ENNHRI till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 7 och 14.

²¹¹ A.a., s. 5 och Information från Institutet för mänskliga rättigheter i samband med besöket i Sverige.

²¹² Institutet för mänskliga rättigheter uppmanade regeringen att stärka implementeringen av FN:s Parisprinciper för att öka utsikterna till institutets ansökan om ackreditering och medlemskap i GANHRI, särskilt för att i) ge i uppdrag till 2023 års fri- och rättighetskommitté att ta fram förslag på grundlagsskydd för institutets uppdrag, oberoende och förankring i Paris principerna, ii) säkerställa en långsiktig finansiering av institutet i enlighet med Parisprincipernas bestämmelser om budgethantering och iii) tydliggöra reglerna för tillsättning och entledigande av institutets styrelseledamöter. Institutet för mänskliga rättigheter (2024) *Behovet av att stärka implementeringen av Parisprinciperna*.

möter några hinder i samarbetet med de offentliga myndigheterna inom sitt ansvarsområde eller några allmänna problem i uppföljningen av deras rekommendationer²¹³.

Den 1 januari 2024 fanns det i Sverige en vägledande dom från Europadomstolen som ännu inte hade verkställts, en minskning med en dom jämfört med året innan²¹⁴. Vid den tidpunkten var Sveriges andel av vägledande domar från de senaste tio åren som ännu inte verkställts 10 % (jämfört med 17 % 2023). Den genomsnittliga tiden för verkställandet av dessa domar var två år och åtta månader (jämfört med fyra år och en månad 2023)²¹⁵. Tiden för verkställandet av den vägledande domen är sex år och gäller de svenska domstolarnas underlåtenhet att utöva behörighet i fråga om förtalsmål om otillräckliga skyddsåtgärder vid underrättelseinhämtning från signalspaning²¹⁶. När det gäller iakttagandet av betalningsfrister fanns det den 31 december 2023 inga ärenden som väntade på bekräftelse av betalningar (samma som 2022)²¹⁷. Den 1 juli 2022 hade en vägledande dom ännu inte verkställts²¹⁸.

Utrymmet för det civila samhället är fortfarande öppet, även om en kombination av nedskärningar i finansieringen och snabbare remisstider påverkar vissa delar av det civila samhället. Sverige anses ha ett öppet civilsamhälle²¹⁹. Flera intressenter²²⁰ har dock uttryckt oro över den ökande osäkerheten i finansieringen, särskilt med tanke på att vissa organisationer²²¹ inte längre finansieras och att finansieringen av organisationer som arbetar

²¹³ Information från Riksdagens ombudsmän i samband med besöket i Sverige. Såsom noterades i 2023 års rapport om rättsstatsprincipen genomfördes en översyn av reglerna om deras funktion och uppdrag. Efter omröstningen i riksdagen i juni 2023 trädde de ändrade konstitutionella och rättsliga reglerna i kraft i september 2023 och de ändrade konstitutionella arbetsreglerna för riksdagens ombudsmän förväntas träda i kraft i januari 2027. Även om de berörda parter som rådfrågades i stort sett stödde de föreslagna ändringarna, bland annat införandet av en kvalificerad majoritet för parlamentets beslut att entlediga en ombudsman från ämbetet, kritiserade vissa att de nya bestämmelserna avviker från Venedigprinciperna eftersom de inte innehåller någon uttömmande förteckning över regler för entledigande och förlänger mandatperioden från fyra år till sex år (med möjlighet till omval i tre år), i stället för en enda sjuårig mandatperiod. 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 22. och Sveriges riksdag (2023), *Översyn av JO-ämbetet*.

²¹⁴ Antagandet av nödvändiga verkställighetsåtgärder för en dom från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna övervakas av Europarådets ministerkommitté. Kommitténs praxis är att gruppera ärenden mot en stat som kräver likartade verkställandeåtgärder, särskilt allmänna åtgärder, och granska dem tillsammans. Det första fallet i gruppen har utsetts till det vägledande ärendet vad gäller tillsyn över de allmänna åtgärderna och upprepade ärenden i gruppen kan avslutas när det bedöms att alla möjliga enskilda åtgärder som krävs för att ge den klagande upprättelse har vidtagits.

²¹⁵ Samtliga siffror har beräknats av European Implementation Network och bygger på antalet ärenden som ansågs vara pågående vid det årliga brytdatumet den 1 januari 2024. Se European Implementation Networks bidrag till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 8.

²¹⁶ Europadomstolens dom av den 25 maj 2021, *Centrum för rättvisa mot Sverige*, 35252/08, har väntat på verkställande sedan 2021.

²¹⁷ Europarådet (2024), *Supervision of the execution of decisions of the European Court of Human Rights - 17th Annual Report of the Committee of the Ministers - 2023*, s. 138.

²¹⁸ Enligt uppgifter från Europarådets onlinedatabas (HUDOC).

²¹⁹ Enligt Civicus klassificering. Betygen följer en femgradig skala som definieras enligt följande: öppet, inskränkt, motarbetat, undertryckt och slutet.

²²⁰ Information från Institutet för mänskliga rättigheter, Forum och Civil Rights Defenders inom ramen för landsbesöket i Sverige.

²²¹ Organisationer bildade på etnisk grund har varit berättigade till riktat statligt stöd sedan 1990-talet. Intressenter hänvisade till en ministers uttalande att *det bör inte främja etnisk segregation utan snarare integration*, som de ansåg antyda att organisationer bildade på etnisk grund är ett verktyg för social utestängning. Bidrag från Civil Liberties Union for Europe till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 16.

med utvecklingssamarbete²²², studentorganisationer²²³ eller konsumentorganisationer²²⁴ har skurits ned. Osäkerheten kring finansieringen uppstår i ett bredare sammanhang med en snabbare lagstiftningstakt, där särskilt mindre civilsamhällesorganisationer med färre resurser får det allt svårare att delta i offentliga samråd och diskussioner²²⁵. I ett öppet brev som offentliggjordes den 12 april 2024 uppmanade nio organisationer – däribland organisationer och plattformar för det civila samhället, en arbetsgivarorganisation och fackföreningar – regeringen att avstå från att begränsa det civila samhällets förutsättningar att verka.²²⁶ Vissa intressenter noterade att denna kombinerade effekt av påskyndade remisser och begränsade resurser tydligt visar sig när det gäller organisationer som påverkas mest av lagförslag som rör brottsförebyggande arbete och grundläggande rättigheter²²⁷. Ytterligare en farhåga som uttrycks av Institutet för mänskliga rättigheter och vissa intressenter gäller uppfattningen om åtgärder som begränsar utrymmet för yttrandefriheten och civil olydnad²²⁸. När det gäller säkerheten för det demokratiska utrymmet²²⁹ hänvisade intressenter till ett angrepp på ett

Enligt regeringen behöver de offentliga medel som avsatts för integrationsåtgärder användas effektivare och ha ett tydligare integrationssyfte. Regeringen föreslog därför att det särskilda stödet för organisationer bildade på etnisk grund ska avskaffas. Det innebär att de 18,9 miljoner kronor per år som är avsatta för statsbidraget omfördelas från och med 2024. Utöver de särskilda förhållanden som gäller för de fem nationella minoriteterna ser regeringen ingen anledning till att medel ska fördelas till organisationer utifrån medlemmarnas etnicitet. Sveriges regering (2023) *Reformer inom arbetsmarknad och integration – Budgetpropositionen för 2024*.

²²² I december 2023 redogjorde regeringen för sin avsikt att öka stödet till civilsamhället och människorätts- och demokratiförsvare genom utvecklingsbistånd. Civilsamhällesorganisationer ansåg dock att vissa aspekter skulle få motsatt effekt. Denna oro uttrycktes i ett öppet brev från 40 svenska civilsamhällesorganisationer till bistandsministern. Den hänvisade till regeringens plan att öka egeninsatsen, som de ansåg skulle få allvarliga konsekvenser för det civilsamhällesorganisationer som deltar i bistandsarbetet. De hade inte rådfrågats direkt om den aspekten och noterade att det saknades en helhetsanalys av förslagets konsekvenser. Bidrag från Civil Liberties Union for Europe till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s 21. Information från Forum inom ramen för landsbesöket i Sverige, Aftonbladet (2023) *Regeringen kapar stöd till fredsorganisationer*, Forumciv (2024) *Öppet brev till regeringen: Äventyra inte civilsamhällets möjligheter att verka*. Sveriges regering (2023) *Stöd till en ny era – Frihet, egenmakt och hållbar tillväxt*.

²²³ SVT (2023) *Regeringen drar ner på anslag till studieförbund: "Prioriterar"*.

²²⁴ Enligt Sveriges konsumenter delade konsumentverket 2023 ut statliga bidrag till 22 organisationer som främjar konsumenters intressen, strax över 14 miljoner kronor i verksamhetsanslag. För 2024 minskas detta anslag till 7 miljoner kronor. Till 1,5 miljoner kronor 2025 och till 0 kronor 2026. Sveriges konsumenter (2023) *Sveriges konsumenter: "Budgeten ett dräpshot mot konsumentrörelsen"*.

²²⁵ Information från Institutet för mänskliga rättigheter, Forum och Civil Rights Defenders inom ramen för landsbesöket i Sverige.

²²⁶ Det öppna brevet hade undertecknats av LSU, Landsorganisationen, Forum, CONCORD Sverige, Giva Sverige, Civos, Fremia, ForumCiv och Tjänstemännens centralorganisation. Undertecknarna uppmanade regeringen att i) avstå från att genomföra utredningar på allt kortare tid och att prioritera debatten om lagstiftningsinitiativ, ii) fortsätta dialogen med civilsamhället och iii) tillhandahålla rimliga förutsättningar att verka. Altinget (2024), *Du urholkar civilsamhället, beslut efter beslut, Ulf Kristersson*.

²²⁷ Information som mottagits från Forum, Civil Rights Defenders och Internationella juristkommissionens svenska sektion inom ramen för landsbesöket i Sverige. Bidrag från Civil Liberties Union for Europe till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s. 10 och 26.

²²⁸ Intressenter har hänvisat till strängare åtal mot klimatomdemonstranter för fall av protester genom civil olydnad. Information från Institutet för mänskliga rättigheter, Forum och Civil Rights Defenders inom ramen för landsbesöket i Sverige. Civil Rights Defenders och Internationella juristkommissionen hänvisade också till de demonstrationer för att engagera civilsamhället som hölls runt om i Sverige med anledning av situationen i Mellanöstern och de potentiella negativa återverkningarna av t.ex. förlängningen av antiterrorlagstiftningen som trädde i kraft i maj 2023. Bidrag från Civil Liberties Union for Europe till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen, s 22.

²²⁹ Skriftligt bidrag från Civil Rights Defenders och Forum (2024) *Forum: Attacken mot ett politiskt möte i Gubbängen får inte betraktas som en isolerad händelse*.

antifascistiskt evenemang i april 2024²³⁰, som ledde till en nationell politisk debatt²³¹, och Center mot våldsbejakande extremism klassificerade det som ett angrepp mot demokratin²³².

Ytterligare några framsteg gjordes när det gäller de pågående reformerna av den rättsliga ramen för civilsamhällsorganisationernas finansiering och verksamhet. I 2023 års rapport om rättsstatsprincipen fick Sverige följande rekommendation: ”Fortsätta arbetet för att se till att de pågående reformerna av reglerna om civilsamhällsorganisationernas finansiering och verksamhet inte påverkar engagemanget i civilsamhället i orimlig utsträckning”²³³. Den 3 april 2024 lade regeringen fram ett reviderat²³⁴ förslag till riksdagen om ett så kallat demokrativillkor²³⁵, som planeras träda i kraft den 1 januari 2025. I förslaget föreskrivs bland annat att ”demokrativillkoret” bör gälla för stöd ur Allmänna arvsfonden och stöd till trossamfund, och för övrig statlig bidragsgivning som riktar sig till civilsamhället²³⁶. Vissa intressenter²³⁷ har välkomnat att regeringen, efter en dialog med civilsamhället, har klargjort att enskilda medlemmars och deltagares överträdelser eller åtgärder inte bör medföra ansvar för en hel organisation²³⁸, men de anser att den viktigaste osäkerheten kvarstår när det gäller genomförandet av lagen, särskilt transparensen i bedömningen av organisationer och en oberoende omprövning²³⁹. Institutet för mänskliga rättigheter har belyst riskerna med genomförandet av lagen, såsom godtycklighet och diskriminering av vissa intressenter²⁴⁰. Samtidigt gav regeringen den 14 mars 2024 Brottsförebyggande rådet i uppdrag att vidta

²³⁰ Maskerade personer bröt sig in i en teater och kastade en rökbomb under det evenemang som anordnades av Vänsterpartiet och Miljöpartiet, med deltagande av en antifascistisk civilsamhällsorganisation. Flera personer fördes till sjukhus i ambulans för kontroll efter att ha andats in rök. SVT (2024).

²³¹ Sveriges regering (2024) *Regeringen samlar riksdagspartierna efter angreppet mot ett politiskt möte i Stockholm*.

²³² Efter attacken sade chefen för Centret mot våldsbejakande extremism, som lyder under Brottsförebyggande rådet, att agerandet är ett modus för att störa den demokratiska ordningen. SVT (2024) *Experten om attacken i Gubbängen: ”Skapar oro och sprider rädsla”*.

²³³ 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 2 och 24–25. I 2023 års rapport om rättsstatsprincipen drog kommissionen slutsatsen att vissa framsteg hade gjorts med rekommendationen.

²³⁴ I november 2022 drog regeringen tillbaka det tidigare lagstiftningsförslaget. 2023 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 24.

²³⁵ Demokrativillkoret skulle syfta till att förhindra tilldelning av offentliga medel till verksamheter som inte är förenliga med samhällets grundläggande värden. A.a.

²³⁶ Sveriges regering (2024), *Statens stöd till trossamfund och civilsamhället – enhetliga och rättssäkra villkor*.

²³⁷ Forum, Fremia och Sveriges kristna råd har framfört sina synpunkter i en debattartikel. Altinget (2024) *Betydande risker även i nya förslaget till demokrativillkor*.

²³⁸ Civilsamhällsorganisationer hade varnat för den tidigare versionen av förslaget om potentiella risker för civilsamhällets engagemang, t.ex. en brist på tydlighet vad gäller ansvaret för organisationers företrädares agerande och behovet av att bevara organisationernas förmåga att ägna sig åt civil olydnad. 2022 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 19.

²³⁹ Altinget (2024) *Betydande risker även i det nya förslaget till demokrativillkor* och skriftliga uppgifter från Forum inom ramen för landsbesöket i Sverige.

²⁴⁰ I detta sammanhang ansåg Institutet för mänskliga rättigheter att det fanns betydande risker för diskriminering av muslimska samfund och föreningar. Institutet hänvisade också till den bedömning som gjorts av en organisation i det civila samhället, där man noterade förbättringar som bland annat rörde de tillämpliga bestämmelsernas tydlighet och ett mer proportionerligt tillvägagångssätt (t.ex. åtgärder som organisationen vidtagit för att distansera sig från vissa beteenden eller åtgärder för att förhindra att beteendet upprepas). Det noterades dock också att stödet till en organisation i det civila samhället skulle kunna påverkas av beteenden från en av dess partnerorganisationer eller en företrädare för partnerorganisationen. Skriftliga uppgifter från Institutet för mänskliga rättigheter inom ramen för landsbesöket i Sverige och SMR (2024) *Analys av kommande demokrativillkor*.

förberedelser inför inrättandet av en ny stödfunktion²⁴¹ inom Center mot våldsbejakande extremism. Syftet med stödfunktionen är att förhindra att offentliga medel fördelas till våldsbejakande extremism och andra antidemokratiska miljöer²⁴². När det gäller förslaget om att förbjuda rasistiska organisationer genom ny strafflagstiftning²⁴³ är uppföljningen av remissvaren fortfarande under bedömning²⁴⁴. Mot bakgrund av ovanstående gjordes vissa ytterligare framsteg med rekommendationen i 2023 års rapport om rättsstatsprincipen.

²⁴¹ En tidigare rapport hade redan föreslagit en ny stödfunktion inom Center mot våldsbejakande extremism för att bistå beslutsfattande organ som tillhandahåller offentlig finansiering. Stödfunktionen skulle hjälpa beslutsfattande organ som erbjuder offentlig finansiering (t.ex. myndigheter) med rådgivning genom fördjupade granskningar av bidragssökande organisationer eller annan offentligt finansierad verksamhet och utreda om det finns kopplingar till våldsam extremism eller andra antidemokratiska miljöer. 2022 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige, s. 19.

²⁴² Sveriges regering (2024), *Uppdrag att vidta förberedelser inför inrättandet av en stödfunktion vid Center mot våldsbejakande extremism*.

²⁴³ 2022 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om läget i Sverige, s. 20.

²⁴⁴ Uppgifter från Justitiedepartementet i samband med landsbesöket i Sverige.

Bilaga I: Förteckning över källor *

* En förteckning över de bidrag som mottagits i samband med samrådet inför 2024 års rapport om rättsstatsprincipen finns på webbplatsen https://commission.europa.eu/publications/2024-rule-law-report-targeted-stakeholder-consultation_en.

Aftonbladet (2023) Regeringen kapar stöd till fredsorganisationer <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/69E070/regeringen-kapar-stod-till-fredsorganisationer>.

Aftonbladet (2024) Polischef: Offentlighetsprincipen är omodern <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/mQJvkl/polischefen-vill-andra-i-grundlagen-ar-omodern>.

Statskontoret (2023), Nya utmaningar och gamla problem – Om korruption i kommuner och regioner, <https://www.statskontoret.se/publicerat/publikationer/publikationer-2023/nya-utmaningar-och-gamla-problem--om-korruption-i-kommuner-och-regioner/>.

Statskontoret (2023), Steg för steg – Myndigheternas arbete mot korruption är under utveckling. Slutrapport, <https://www.statskontoret.se/publicerat/publikationer/publikationer-2023/steg-for-steg--myndigheternas-arbete-mot-korruption-ar-under-utveckling-slutrapport/>.

Du urholkar civilsamhället, beslut efter beslut, Ulf Kristersson https://www.altinget.se/civilsamhalle/artikel/du-urholkar-civilsamhallet-beslut-efter-beslut-ulf-kristersson?SNSubscribed=true&ref=newsletter&refid=altinget-se-civilsamhalle-259&utm_campaign=Altinget%20SE%20-%20Civilsamh%C3%A4lle&utm_content=Altinget%20SE%20-%20Civilsamh%C3%A4lle&utm_medium=e-mail&utm_source=nyhedsbrev.

Altinget (2024) Betydande risker även i nya förslaget till demokrativillkor <https://www.altinget.se/civilsamhalle/artikel/betydande-risker-aven-i-nya-forslaget-till-demokrativillkor>.

Nämnden för prövning av statsråds och vissa andra befattningshavares övergångsrestriktioner (2023) Verksamhetsredogörelse för Nämnden för prövning av statsråds och vissa andra befattningshavares övergångsrestriktioner 2023, <https://data.riksdagen.se/fil/8EC19469-C8F7-41C3-B892-CA5A6F01F20B>.

Centre for Media Pluralism and Media Freedom, *Monitoring Media Pluralism in the Digital Era in the year 2023 (2024) Country report: Sweden*.

Civil Liberties Union for Europe (2024), *bidrag från Civil Liberties Union till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen*.

Europarådet: plattform för att främja skyddet av journalistik och journalisters säkerhet.

Svenskt Näringsliv (2023) *Lagrådet - motvikt eller rundningsmärke? En granskning av Lagrådets yttranden 2006–2022*, https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/foretagsjuridik/lagradet-motvikt-eller-rundningsmarke-en-granskning-av-lagradets_1194946.html.

Lagrådet (2024) *Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2024-02-15*, <https://www.lagradet.se/wp-content/uploads/2024/02/Sakerhetszoner.pdf>.

Dagens Juridik (2024), *Alla brott måste anmälas, det är enda sättet att få rätt bild av läget*, <https://www.dagensjuridik.se/nyheter/all-brott-maste-anmalas-det-ar-enda-sattet-att-fa-ratt-bild-av-laget/>.

Dagens Juridik (2024) *Samfundet: Välkomnar utredning – men 'Kriminella advokater' är en anomali* <https://www.dagensjuridik.se/nyheter/samfundet-valkomnar-utredning-men-kriminella-advokater-ar-en-anomali/>.

Det europeiska centrumet för press- och mediefrihet, *Mapping media freedom*. <https://www.mappingmediafreedom.org/>.

Euromedia Ownership Monitor (2022) Landsrapport från Jonas Ohlsson, Tobias Lindberg and Ulrika Facht <https://media-ownership.eu/findings/countries/sweden/>.

Europeiska kommissionen (2020), 2020 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige.

Europeiska kommissionen (2021), 2021 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige.

Europeiska kommissionen (2022), 2022 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige.

Europeiska kommissionen (2023), 2022 års rapport om rättsstatsprincipen, Landskapitel om situationen i fråga om rättsstatsprincipen i Sverige.

Europeiska kommissionen (2022), *Resultattavlan för rättsskipningen i EU 2022*.

Europeiska kommissionen (2023), *Resultattavlan för rättsskipningen i EU 2023*.

Europeiska kommissionen (2024), *Resultattavlan för rättsskipningen i EU 2024*.

Europaparlamentet (2023), *Flash Eurobarometer: News & Media Survey 2023*,

European Platform of Regulatory Authorities (2024) *The Swedish Agency for the Media: merger of the MPRT and the SMC* https://www.epra.org/news_items/the-swedish-media-authority-merger-of-the-mprt-and-the-smc.

EPPO (2024), Effektivare brottsbekämpning genom Sveriges deltagande i Eppo, <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/01/effektivare-brottsbekampning-genom-sveriges-deltagande-i-eppo/>.

Forumciv (2024) *Öppet brev till regeringen: Äventyra inte civilsamhällets möjligheter att verka* <https://www.forumciv.org/sv/aktuellt/oppet-brev-till-regeringen-aventyra-inte-civilsamhallets-mojligheter-att-verka>.

Göteborgs-posten (2023) Anställd vid domstol döms för läcka till gäng, <https://www.gp.se/nyheter/sverige/anstalld-vid-domstol-doms-for-lacka-till-gang-9974f4e9-ccee-5c0a-98f9-8be2502ebc1e>.

Institutet för analytisk sociologi, avhandlingsserie nr 5.

Journalisten (2023) Lugnt när stämning mot Expo-reporter togs upp i tingsrätten <https://www.journalisten.se/nyheter/lugnt-nar-stamning-mot-expo-reporter-togs-upp-i-tingsratten/>.

Mediadelcom (2023) Recommendations for media governance - Policy Brief <https://www.mediadelcom.eu/publications/d55-recommendations/>.

Brottsförebyggande rådet (2024), *Möjliggörare för kriminella nätverk - Om möjliggörare i kommunal, statlig och privat sektor*, <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2024-03-01-mojliggorare-for-kriminella-natverk.html>.

Brottsförebyggande rådet (2024), Otillåten påverkan som utövas av systemhotande aktörer och grupperingar, <https://bra.se/om-bra/projekt-och-uppdrag/projekt/2023-04-18-otillaten-paverkan-som-utovas-av-systemhotande-aktorer-och-grupperingar.html>.

Brottsförebyggande rådet (2023), *Utsatthet bland förtroendevalda – Delredovisning: Otillåten påverkan av systemhotande aktörer*

Domstolsverket (2023) Dom i mål mot åtalad domstolsanställd <https://www.domstol.se/nyheter/2023/12/dom-i-mal-mot-atalad-domstolsanstalld/>.

Domstolsverket (2024), Årsredovisning 2023, https://www.domstol.se/globalassets/filer/gemensamt-innehall/styrning-och-riktlinjer/arsredovisning/arsredovisning_2023_sverigesdomstolar.pdf.

- Domstolsverket (2024) Budgetunderlag 2024–2026
https://www.domstol.se/globalassets/filer/gemensamt-innehall/styrning-och-riktlinjer/budgetunderlag/budgetunderlag_20242026_sverigesdomstolar.pdf.
- Domstolsverket (2024), *Slutrapport: Slutrapport Uppdrag att genomföra kommunikationsinsatser inför nämndemanna valet 2023*,
<https://www.domstol.se/domstolsverket/statistik-och-handlingar/rapporter/slutrapport-uppdrag-att-genomfora-kommunikationsinsatser-infor-namndemanna-valet-2023/>.
- Domstolsverket (2024) Domstolsverket vill se utökade möjligheter till registerkontroller,
<https://www.domstol.se/domstolsverket/nyheter/2024/03/domstolsverket-vill-se-utokade-mojligheter-till-registerkontroller/>.
- Domstolsverket (2024) Domstolsverket kommenterar JO:s kritik
<https://www.domstol.se/domstolsverket/nyheter/2024/06/domstolsverket-kommenterar-jos-kritik/>.
- Forum (2024) *Forum: Attacken mot ett politiskt möte i Gubbängen får inte betraktas som en isolerad händelse*,
<https://socialforum.se/forum-attacken-mot-ett-politiskt-mote-i-gubbangen-far-inte-betraktas-som-en-isolerad-handelse/>.
- Förordning (2019:1256) om förhandsprövning av tjänster hos public service- företagen
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20191256-om-uppgifter-for_sfs-2019-1256/.
- Riksdagens ombudsmän (2024) Ämbetsberättelse 2023,
<https://www.jo.se/app/uploads/2024/02/ambetsberattelsen-2023.pdf>.
- Riksdagens ombudsmän (2024) JO:s granskning av Domstolsverkets införande av verksamhetsstödet Digitalt brottmålsavgörande (DiBa) <https://www.jo.se/besluten/jos-granskning-av-domstolsverkets-inforande-av-verksamhetsstodet-digitalt-brottmalsavgorande-diba/>.
- Polismyndigheten (2023) *Hatbrott och andra brott som hotar demokratin - Slutredovisning*.
- Reportrar utan gränser (2024), *2024 World Press Freedom Index*
- SMR (2024) Analys av kommande demokrati villkor, <https://www.smc.global/nyheter/analys-av-kommande-demokrati-villkor/>.
- Sveriges Radio (2024) *Åklagare: Gängen är flitiga konsumenter av offentlighetsprincipen*,
<https://sverigesradio.se/artikel/aklagare-gangen-ar-flitiga-konsumenter-av-offentlighetsprincipen>.
- Sveriges Radio (2024) Rikspolischefen: *Hemlighåll utredningar i större utsträckning*.
<https://sverigesradio.se/artikel/rikspolischefen-hemlighall-utredningar-i-storre-utstrackning>.
- Sveriges Radio (2024) *Regeringen: Ska bli brottsligt att förneka Förtintelsen*
<https://sverigesradio.se/artikel/regeringen-ska-bli-brottsligt-att-forneka-forintelsen>.
- Sveriges Radio (2024) *Åklagare: Gängen är flitiga konsumenter av offentlighetsprincipen*
<https://sverigesradio.se/artikel/aklagare-gangen-ar-flitiga-konsumenter-av-offentlighetsprincipen>.
- Svenska Dagbladet (2024) Strömmer: Risk för fler våldsdåd när utredningar blir offentliga,
<https://www.svd.se/a/onX4zR/gunnar-strommer-risk-for-valdsdad-nar-utredningar-blir-offentliga>.
- Svenska Dagbladet (2024) Regeringen slår mot det fria tankandet <https://www.svd.se/a/jlo6rb/nils-funcke-regeringen-slar-mot-det-fria-tankandet>.
- SVT (2023) *Regeringen drar ner på anslag till studieförbund: Prioriterar*
<https://www.svt.se/kultur/regeringen-drar-ner-pa-anslag-till-studieforbund--h8qg0o>.
- SVT (2024) *Experten om attacken i Gubbängen: Skapar oro och sprider rädsla*,
<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/experten-om-attacken-i-gubbangen-skapar-oro-och-sprider-radsla>.

Mediemyndigheten (2024) Välkommen till vår nya webbplats <https://www.mediemyndigheten.se/nyhetsrum/nyhetslista/2024/valkommen-till-var-nya-webbplats/>.

Mediemyndigheten (2024) 218 ansökningar - nya mediestödet <https://mediemyndigheten.se/nyhetsrum/nyhetslista/2024/218-ansokningar---nya-mediestodet/>.

Sveriges konsumenter (2023) *Sveriges konsumenter: Budgeten ett dråpslag mot konsumentrörelsen*) <https://newsroom.notified.com/sverigeskonsumenter/posts/pressreleases/sveriges-konsumenter-budgeten-ett-drapslag-mo>.

Ekobrottsmyndigheten (2023), Årsredovisning 2023, <https://www.ekobrottsmyndigheten.se/wp-content/uploads/2023/04/ebm-arsredovisning-2023.pdf>.

Sveriges regering (2024) Ett avgörande steg mot svenskt deltagande i Eppo, <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/06/ett-avgorande-steg-mot-svenskt-deltagande-i-eppo/#:~:text=Regeringen%20har%20beslutat%20att%20anm%C3%A4la,mot%20ekonomisk%20brottslighet%20i%20EU>.

Sveriges regering (2024) Uppdrag att förstärka säkerhetsarbetet inom Sveriges domstolar <https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2023/06/uppdrag-att-forstarka-sakerhetsarbetet-inom-sveriges-domstolar/>.

Sveriges regering (2024), Uppdrag att studera hur bolag används som brottsverktyg av kriminella, <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/04/uppdrag-att-studera-hur-bolag-anvands-som-brottsverktyg-av-kriminella/>.

Sveriges regering (2024), Budgetpropositionen för 2024 <https://www.regeringen.se/contentassets/e1afccd2ec7e42f6af3b651091df139c/budgetpropositionen-for-2024-hela-dokumentet-prop.2023241.pdf>.

Sveriges regering (2024), Kommittédirektiv, Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel, (Dir.2024:14). <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2024/02/dir.-202414>.

Sveriges regering (2024), Regeringen samlar riksdagspartierna efter angreppet mot ett politiskt möte i Stockholm, <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/05/regeringen-samlar-riksdagspartierna-efter-angreppet-mot-ett-politiskt-mote-i-stockholm/>.

Sveriges regering (2024), Stärkt skydd för vissa polisanställda, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/lagadsremiss/2024/02/starkt-skydd-for-vissa-polisanstallda/>.

Sveriges regering (2024), *Motståndskraft och handlingskraft - en nationell strategi mot organiserad brottslighet*, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2024/02/20232467/>.

Sveriges regering (2024), Regeringen överlämnar proposition om svenskt deltagande I den Europeiska åklagarmyndigheten (Eppo), <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/03/regeringen-overlamnar-proposition-om-svenskt-deltagande-i-den-europeiska-aklagarmyndigheten-eppo/>.

Sveriges regering (2024), Uppdrag att vidta förberedelser inför inrättandet av en stödfunktion vid Center mot våldsbejakande extremism, <https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2024/04/uppdrag-att-vidta-forberedelser-infor-inrattandet-av-en-stodfunktion-vid-center-mot-valdsbejakande-extremism/>.

Sveriges regering (2023) *Ett förstärkt skydd för personuppgifter på tryck- och yttrandefrihetsområdet*, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2023/10/dir.-2023145>.

Sveriges regering (2023), Bistånd för en ny era – Frihet, egenmakt och hållbar tillväxt, <https://www.regeringen.se/rapporter/2023/12/bistand-for-en-ny-era---frihet-egenmakt-och-hallbar-tillvaxt/>.

Sveriges regering (2023), Uppdrag att förstärka säkerhetsarbetet inom Åklagarmyndigheten, <https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2023/11/uppdrag-att-forstarka-sakerhetsarbetet-inom-aklagarmyndigheten/>.

Sveriges regering (2023), Utredning föreslår ny lag om anonyma vittnen <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/10/utredning-foreslar-ny-lag-om-anonyma-vittnen/>.

Sveriges regering (2024), Statens stöd till trossamfund och civilsamhället – enhetliga och rättssäkra villkor, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2024/04/prop-202324119/>.

Sveriges regering (2023), Övergångsrestriktioner – ökat förtroende för offentlig verksamhet. Betänkande av Utredningen om övergångsrestriktioner i offentlig verksamhet, SOU 2023:45, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2023/08/sou-202345/>.

Sveriges regering (2023), Remiss av SOU 2023:75 Stärkt konstitutionell beredskap, <https://www.regeringen.se/remisser/2023/12/remiss-av-sou-202375-starkt-konstitutionell-beredskap/>.

Sveriges regering (2023), En samordnad registerkontroll för upphandlande myndigheter och enheter, SOU 2023:43, <https://www.regeringen.se/remisser/2023/09/remiss-av-sou-202343-en-samordnad-registerkontroll-for-upphandlande-myndigheter-och-enheter/>.

Sveriges regering (2023), Förstärkt insyn och transparens i finansieringen av politiska partier, (Dir.2023:88), <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2023/06/dir.-202388>.

Sveriges regering (2022), Återkallelse av sändningstillstånd med hänsyn till Sveriges säkerhet, Ds 2022:20 <https://regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2022/08/ds-202220/>.

Sveriges regering (2022), Inordnande av Statens medieråd i Myndigheten för press, radio och tv, Ds 2022:17 <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2022/08/ds-202217/>.

Sveriges regering (2023), Remiss av SOU 2023:12 Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende <https://www.regeringen.se/remisser/2023/04/remiss-av-sou-202312-forstarkt-skydd-for-demokratin-och-domstolarnas-oberoende/>.

Sveriges regering (2023), Regeringen säkerställer public service-företagens oberoende från partipolitik <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/10/regeringen-sakerstaller-public-service-foretagens-oberoende-fran-partipolitik/>.

Sveriges regering (2023), Förordning med instruktion för Mediemyndigheten <https://svenskförfattningssamling.se/sites/default/files/sfs/2023-12/SFS2023-844.pdf>.

Sveriges regering (2023) *Ett förstärkt skydd för personuppgifter på tryck- och yttrandefrihetsområdet* Dir. 2023:145 <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2023/10/dir.-2023145>.

Sveriges regering (2023), Sveriges säkerhet i etern 2023:63 <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2023/10/sou-202363/>.

Sveriges regering (2023), Remiss av betänkandet Sveriges säkerhet i etern (SOU 2023:63) <https://www.regeringen.se/remisser/2023/12/remiss-av-betankandet-sveriges-sakerhet-i-etern-sou-202363/>.

Sveriges regering (2024), Ett förstärkt skydd för personuppgifter på tryck- och yttrandefrihetsområdet, Dir 2023:145 <https://www.regeringen.se/contentassets/7bad0e9094234e33954483f8c31c2edc/ett-forstarkt-skydd-for-personuppgifter-pa-tryck--och-yttrandefrihetsområdet-dir-2023145/>.

Sveriges regering (2024), Utredare föreslår tidsbegränsat utvecklingsstöd till tidskrifter <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/03/utredare-foreslar-tidsbegransat-utvecklingsstod-till->

[tidskrifter/#:~:text=Den%208%20juni%202023%20gav,bedriver%20f%C3%B6rdjupande%20samh%C3%A4lls%2D%20och%20nyhetsjournalistik.](#)

Sveriges regering (2024), Mediemyndigheten ges i uppdrag att genomföra nationell satsning för stärkt medie- och informationskunnighet inom AI-driven desinformation <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/03/mediemyndigheten-ges-i-uppdrag-att-genomfora-nationell-satsning-for-starkt-medie--och-informationskunnighet-inom-ai-driven-desinformation/>.

Sveriges regering (2024), Förslag om säkerhetszoner överlämnas till riksdagen <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/03/forslag-om-sakerhetszoner-overlamnas-till-riksdagen/>.

Sveriges regering (2024), Kulturministern tog emot public service-kommitténs betänkande <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/05/kulturministern-tog-emot-public-service-kommittens-betankande/#:~:text=Den%2013%20maj%20tog%20kulturminister,uppdraget%20under%20tillst%C3%A5ndsperioden%202026%E2%80%932023>.

Sveriges regering (2024), Stärkt skydd för journalister mot hot och hat <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/05/starkt-skydd-for-journalister-mot-hot-och-hat/#:~:text=Regeringen%20har%20beslutat%20om%20insatser,som%20beh%C3%B6ver%20st%C3%B6d%20eller%20skydd>.

Sveriges regering (2024), *Underlag från Sverige till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen*.

Sveriges journalistförbund (2023), Chockartat besked – 180 tjänster försvinner på SR <https://www.sjf.se/aktuellt/202401/chockartat-besked-180-tjanster-forsvinner-pa-sr>.

Svenska journalistförbundet (2023), Risker i förordningen för nytt mediestöd <https://www.sjf.se/aktuellt/202312/risker-i-forordningen-nytt-mediestod>.

Sveriges regering (2023), En översyn av vissa frågor om offentliga biträden <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2023/06/ds-202314/>.

Sveriges regering (2023), Remiss av Ds 2023:14 En översyn av vissa frågor om offentliga biträden <https://www.regeringen.se/remisser/2023/07/remiss-av-ds-202314-en-oversyn-av-vissa-fragor-om-offentliga-bitraden/>.

Sveriges regering (2023), Uppdrag om en säker och effektiv tillgång till rättsinformation <https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2023/12/uppdrag-om-en-saker-och-effektiv-tillgang-till-rattsinformation/>.

Sveriges regering (2023), Utökade möjligheter till kamerabevakning för polisen utreds i snabbspår <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/12/utokade-mojligheter-till-kamerabevakning-for-polisen-utreds-i-snabbspar/>.

Sveriges regering (2023), Historiska satsningar på rättsväsendet för att återupprätta tryggheten i Sverige <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/09/historiska-satsningar-pa-rattsvasendet-for-att-ateruppratta-tryggheten-i-sverige/>.

Sveriges regering (2023), Reformen inom arbetsmarknad och integration – Budgetpropositionen för 2024 <https://www.government.se/articles/2023/10/labour-market-and-integration-reforms--budget-bill-for-2024/>.

Sveriges regering (2024), Regeringen utökar stödet till Sveriges domstolar, <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/04/regeringen-utokar-stodet-till-sveriges-domstolar/#:~:text=Regeringen%20f%C3%B6resl%C3%A5r%20d%C3%A4rf%C3%B6r%20i%20v%C3%A5r%20%C3%A4ndringsbudgeten,%C3%B6verenskommelse%20mellan%20regeringen%20och%20Sverigedemokraterna>.

Sveriges regering (2024), Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2024/01/sou-20241/>.

Sveriges regering (2024), Rättsliga biträden och rättegångskostnader, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2024/04/dir.-202439#:~:text=R%C3%A4ttsliga%20bitr%C3%A4den%20och%20r%C3%A4tteg%C3%A5ngskostnader%20%E2%80%93%20sk%C3%A4rpt,2024%3A39&text=En%20s%C3%A4rskild%20utredare%20ska%20se%20%C3%B6ver%20regelverket%20f%C3%B6r%20ers%C3%A4ttnings%20till%20r%C3%A4ttsliga%20bitr%C3%A4den.>

Sveriges regering (2024), Förslag om ökade möjligheter att överlämna mål mellan allmänna förvaltningsdomstolar, <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/04/forslag-om-okade-mojligheter-att-overlamna-mal-mellan-allmanna-forvaltningsdomstolar/#:~:text=Regeringen%20har%20beslutat%20om%20en,minska%20v%C3%A4ntetid%20f%C3%B6r%20enskilda%20parter.>

Sveriges regering (2024), Stärkt skydd för domstolarnas och domarnas oberoende, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2024/04/dir.-202440.>

Sveriges Domareförbund (2024), Enkät: Ordinarie domares arbetsförhållanden vid Sveriges tingsrätter och förvaltningsrätter, <https://domareforbundet.se/index.php?special=article&id=198.>

Sveriges riksdag (2023), Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/granskning-av-statsradens-tjansteutovning-och_hb01ku10/.

Sveriges regering (2023), Regeringsförklaringen den 12 september 2023 <https://www.regeringen.se/tal/2023/09/regeringsforklaringen-den-12-september-2023/>.

Svenska institutet för mänskliga rättigheter (2024), Behovet av att stärka implementeringen av Parisprinciperna <https://mrinstitutet.se/skrivelser/behovet-av-att-starka-implementeringen-av-parisprinciperna/#:~:text=Institutet%20f%C3%B6r%20m%C3%A4nskliga%20r%C3%A4ttigheter%20vill,p%C3%A5%20b%C3%A5de%20kort%20och%20l%C3%A5ng.>

Svenska institutet för mänskliga rättigheter som en del av ENNHRI (2024), Bidrag från det europeiska nätverket av nationella människorättsinstitutioner till 2024 års rapport om rättsstatsprincipen.

Sveriges riksdag (2023), Översyn av JO-ämbetet, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/oversyn-av-jo-ambetet_ha01ku32/html.

Kammarrätten i Stockholm (2024), pressmeddelande om mål 6027–23, GDPR kan bli tillämplig trots frivilligt utgivningsbevis, <https://www.domstol.se/kammarratten-i-stockholm/nyheter/2024/03/gdpr-kan-bli-tillamplig-trots-frivilligt-utgivningsbevis/>.

Kammarkollegiet (2024), Årsredovisning 2023, Dnr. 2.3.5-2649-24.

Föreanta nationernas regionala informationscentrum för Västeuropa (2023), *Swedish freedom of press ordinance among new inscriptions on UNESCO's Memory of the World Register* <https://unric.org/en/swedish-freedom-of-press-ordinance-among-new-inscriptions-on-unescos-memory-of-the-world-register/#:~:text=The%20Swedish%20Freedom%20of%20the,guaranteeing%20free%20communication%20of%20information.>

Wittberg, E. (2023), *Corruption risks in a mature democracy – Mechanisms of social advantage and danger zones for corruption*, Filosofiska fakulteten nr 847, Linköping.

Bilaga II: Landsbesök i Sverige

Kommissionens avdelningar höll i februari 2024 virtuella möten med följande instanser:

- Statskontoret
- Civil Rights Defenders
- Svenskt näringsliv
- Ekobrottsmyndigheten
- Medicombudsmannen
- Kulturdepartementet
- Finansdepartementet
- Justitiedepartementet
- Brottsförebyggande rådet
- Forum – idéburna organisationer med social inriktning
- Riksdagens ombudsmäns kansli
- Statsministerns kansli
- Mediemyndigheten (f.d. Myndigheten för press, radio och tv)
- Åklagarmyndigheten
- Sveriges radio (SR)
- Konstitutionsutskottets kansli
- Högsta förvaltningsdomstolen
- Högsta domstolen
- Sveriges domareförbund
- Advokatsamfundet
- Utbildningsradion (UR)
- Institutet för mänskliga rättigheter
- Svenska journalistförbundet
- Tidningsutgivarna
- Domstolsverket
- Polismyndigheten
- Sveriges Television (SVT)
- Internationella juristkommissionens svenska sektion
- Transparency International Sverige

* Kommissionen träffade också företrädare för följande organisationer vid ett antal övergripande möten:

- Amnesty International EU
- Centre for Democracy and Technology Europe
- Centre for European Volunteering
- Förbundet för medborgerliga friheter i Europa
- Civil Rights Defenders
- Civil Society Europe
- Culture Action Europe
- Democracy Reporting International
- European Centre for Non-Profit Law

- European Civic Forum
- European Federation of Journalists
- Europeiska medborgarforumet
- Europeiska ungdomsforumet
- Free Press Unlimited
- Internationella federationen för mänskliga rättigheter
- International Planned Parenthood Federation
- Internationella pressinstitutet
- Irish Council for Civil Liberties
- JEF Europe
- Open Society Foundations
- Philanthropy Europe Association
- PICUM
- Reportrar utan gränser
- Solidar
- Transparency International EU